

ROM - - DRC MASHI HEBREW BIBLE and MASHI GREEK

*Munkwa munene oku barhumisi ba Yezu na Ekleziya
bakolaga na C.D.P.C.L., Bukavu bulya omu EBIBLIYA NTAGATIFU,
Verbum Bible, Kinshasa 1992, rhudômire binwa binji bya mashi.*

AMARUBA GA MUTAGATIFU PAOLO

Enshokolezi

Paolo ali Muyahudi w'omu buko bw'omulala gwa Benyamini, ci erhi anali Muroma. Aburhiragwa e Tarsi omu Silisiya, nk'omu mwâka gwa 10. Alerera-gwa e Yeruzalemu omu Bafarizeyi. Hofi h'omwâka gwa 36, erhi ali omu njira mpu agend'igwârha abakristu b'e Damasi, abonekerwa na Nyakasane Yezu, na kurhenga olwo lusiku, ahinduka ntumwa yâge, amukolera n'omurhima gwâge gwoshi n'emisi yâge yoshi; ayigîriza Emyanzi y'Akalembe ya Nnâmahanga hoshi hoshi, kurhenga e Yeruzalemu kuhika e Roma, ciru nkaba n'e Hispaniya. E Roma yo ahânyire ecimanyîso cizinda c'obuzigire bwâge kuli Kristu, àmufîra omu mwâka gwa 67. Paolo àrhusigîre Maruba 13:

- 1. Amaruba ayandikiraga abemezi b'e Roma (Rm), erhi ali e Korinti omu mwâka gwa 57 erhi gwa 58.*
- 2. Amaruba marhanzi ayandikiraga abemezi b'e Korinti (1Kr), erhi ali e Efezi, omu mwâka gwa 57.*
- 3. Amaruba ga kabiri arhumiraga abemezi b'e Korinti (2Kr); agayandikiraga e Macedoniya, omu mwâka gwa 57.*
- 4. Amaruba ayandikiraga abakristu b'e Galasiya (Gl), hoji h'omwâka gwa 57; ali e Efezi erhi e Macedoniya.*
- 5. Amaruba ayandikiraga abakristu b'e Efezi (Ef), erhi ali omu mpami-kwa e Roma, omu mwâka gwa 63.*
- 6. Amaruba arhumiraga ebemezi b'e Filipi (Fl), nkaba omu mwâka gwa 63, erhi ali mubohe e Roma.*
- 7. Amaruba arhumiraga abakristu b'e Kolosi (Kl), erhi ali mushwêke e Roma, omu mwâka gwa 62.*
- 8. Amaruba marhanzi ayandikiraga abakristu b'e Tesalonika (1 Ts), nkaba erhi ali e Korinti, omu mwâka gwa 50 erhi gwa 51.*
- 9. Amaruba ga kabiri ayandikiraga abakristu b'e Tesalonika (2 Ts); nago agayandikiraga e Korinti omu mwâka gwa 50 erhi gwa 51.*
- 10. Amaruba marhanzi arhumiraga Timoteyo (1 Tm), erhi ali e Macedo-niya, hofi h'omwâka gwa 65.*
- 11. Amaruba ga kabiri arhumiraga Timoteyo (2 Tm), embere afîre Kristu e Roma, omu mwâka gwa 67. Ago maruba ko kanwa kazinda k'entumwa Paolo.*
- 12. Amaruba arhumiraga Tito (Tt), erhi ali e Macedoniya, hofi h'omwâka gwa 65.*
- 13. Amaruba ayandikiraga mwemêzi muguma w'e Kolosi, izîno lyâge ye Filemoni (Fm), erhi ali omu mpamikwa e Roma, omu mwâka gwa 62.*

AMARUBA MUTAGATIFU PAOLO AYANDIKIRAGA ABAROMA

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Omusingo

¹ Paolo, mwambali wa Yezu Kristu, wahamagalagwa mpu abe ntumwa, aberûlwa mpu amanyîse Emyanzi y'Akalembe ka Nnâmahanga, ² eyo Mya-nzi y'Akalembe Nyamuzinda alaganyagya kurhenga mîra omu kanwa k'abalêbi bage omu Mandiko matagatifu, ³ eyêrekîre Mugala wâge w'omu bûko bw'omu-lala gwa Daudi oku maburhwa g'omubiri; ⁴ erhi afûka omu bafire ayêrekana oku anali Mugala wa Nyamuzinda ogwêrhe obuhashe bunene bwa kuli Mûka Mutagatifu, ye Nnawirhu Yesu Kristu, ⁵ ye warhushobôzagya enshokano ana-rhujira ntumwa, mpu rhuyigîrize abantu b'amashanja goshi okumuyemêra n'okumuyumva, Iyo izîno Iyâge Iija irenge; ⁶ ninyu muli ba muli bo, mwe muhamagîrwe na Yezu Kristu, ⁷ mwe barhonyi ba Nnâmahanga muli e Roma, mwe muhamagîrwe mpu mube batagatifu, kuli mwe engalo n'omurhûla gwa Larha Nnâmahanga na Nyakasane Yezu Kristu.

Omunkwa n'omusengero

⁸ Burhanzi mvunzire Nyamuzinda wâni omunkwa muli Yezu Kristu erhi mwe murhuma mweshi, bulya obuyemêre bwinyu bwâdesirwe omu igulu Iyo-shi. ⁹ Neci, Nnâmahanga yenene, oyu nkolera n'omurhima gwâni gwoshi nka naderha Emyanzi y'Akalembe y'Omugala, ¹⁰ amanyire oku ntahusa okumukengêra, n'okushenga ngasi kasanzi omu nsengero zâni nti mbone lero amango minja g'okuhika emwinyu, akaba Nyamuzinda alonzize. ¹¹ Bulya bwenêne ncifinjire okumubona, Iyo muhâbwa oku nshokano y'obunya-mûka y'okummuzibuhya; ¹² rhubone oku rhwahânana omurhima, mw'oyo nani, omu buye-mêre bwirhu rhweshi. ¹³ Bene wirhu, ntankamufulika oku nakag'ilâlira kanji-kanji okuhika emwinyu, Iyo ndya oku ntanda yinyu nk'eyimbugana emwa abantu b'agandi mashanja; ci kuhika buno nakabona ebihânzo. ¹⁴ Ndi muntu w'Abagereki^a nk'oku ndi w'abashenzi, ndi w'abasomire n'ow'abahwinja. ¹⁵ B'obu bubidu nti mmulerhere ninyu Emyanzi y'Akalembe, mwe bantu b'e Roma.

I. Obucunguke burhenga omu buyemêre

Obuzine bw'omushinganyanya buba buyemêre

¹⁶ Emyanzi y'Akalembe ntayibêra nshonyi; bulya eri misi ya Nnâmahanga ociza ngasi mwemêzi, burhanzi Omuyahudi, kandi Omugereki. ¹⁷ Bulyâla obushinganyanya bwa Nyamuzinda buciyêrekana muli ye, bwo bushinganyanya burhenga omu buyemêre bunakomeza obuyemêre, nka kulya biyandisirwe, mpu^b: *obuzîne bw'omushinganyanya buba buyemêre*.

Oburhe bwa Nyamuzinda oku banya-byâha

¹⁸ Bulyâla kurhenga empingu Nyamuzinda ayêrekana obukunizi bwâge oku ngasi bubî na ngasi bulyâlya bw'abantu bahindula obushinganyanya bwa Nnâmahanga buja bw'obulyâlya bwâbo; ¹⁹ bulya ebyankamanyibwa bya Nnâmahanga, babimanyire: Nnâmahanga yenene abayêresirebyo. ²⁰ Kurhenga okulemwa kw'igulu, ebirhabonwa bikola bimanyîkana oku biremwa alemire, nk'obuhashe bwâge bw'ensiku n'amango erhi obunyabuzinda bwâge. Co cirhumire barhankabêrwa bwonjo, ²¹ kulya kuba bàmanyire Nnâmahanga barhanamukuzagya nka Nnâmahanga, barhanamuvugaga omunkwa; ci bôhe bâhabukira omu nkengêro za busha, n'omurhima gwâbo guhusire gwâyunjula mwizimya.

²² Mpu bayengeha, kwashuba kuhwinjagala. ²³ Erhi bahika aho, bahindula irenge Iya Nyamuzinda orhankafa nshushano za muntu cibolêreza, n'ez'orhunyunyi, n'ez'ensimba zigendera oku magulu gani n'ezigendera oku nda. ²⁴ Co cârhumire Nyamuzinda abaleka: omu kushimba enyifinjo z'omurhima gwâbo. ²⁵ Abôla bahingîne okuli kwa Nnâmahanga eby'obunywesi, bâharâmya banakolera eciremwa ahali ha Lulema mugishe ensiku n'amango. Amen!

²⁶ Okwo kwarhuma Nyamuzinda abakabulira omu iralâ libî bwenêne: bakâbo bâleka okukolesa emibiri

^a1.14 : Abagereki, bo halya basomire, nk'Abaroma. Ci kanji-kanji, omu kanwa ka Paolo, Abagereki go mashanja g'abantu barhali Bayahudi, bo bapagani.

^b1.17 Hab 1,1-5; 2, 1-4; Hb 10, 38.

yâbo oku kujira ebishingânîne, bàjira oku- rhakwânîni obworhere bw'omukazi; ²⁷ n'abalume kwo na kwo: baleka bakâbo, bashimbana bône na bône, balume bajira oku bâbo balume ebirhankaderhwa, na ntyo bahâbwa omu mubiri gwâbo oluhembo lukwânîne obuhûrha bwâbo. ²⁸ Bulya barhalonzagya okumanya kwinja Nnâmahanga, Nnâmahanga naye âbakabulîre omu murhima gwâbo guhûsire n'omu bijiro birhakwânîni.

²⁹ Bayunjwîre obubî bwa ngasi lubero: obushombanyi, okuziga eby'en'igulu, okuhusha, okucifinja ebya bene, okunigana, ennongwe, oburhebanyi, obwengûza bubî, akalimi kabî, ³⁰ ukushobeka abandi busha, okushomba Nnâmahanga, okujacirana, okucibona, okucikunga, okuba ntwâli omu kujira amabî, okuba bigamba, ³¹ okuba bizuzu, ndyâlya, bamînya, n'okurhayumva lukogo. ³² N'obwo barhababiri irhegeko Iya Nnâmahanga oku abajira ebya bene ebyo bali ba kufa, kurharhuma barhabijira bône, ciru n'okuha abandi babijira omurhima.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 1

Salutation

¹ Παῦλος δοῦλος Χριστοῦ Ἰησοῦ, κλητὸς ἀπόστολος ἁφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ² ὃ προεπηγγέλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις ³ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, ⁴ τοῦ ὀρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ⁵ δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ⁶ ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ⁷ πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Paul's Desire to Visit Rome

⁸ Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ πάντων ὑμῶν ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. ⁹ μάρτυς γὰρ μοῦ ἐστὶν ὁ θεός, ὃς λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνεῖαν ὑμῶν ποιοῦμαι ¹⁰ πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου δεόμενος εἴ πως ἤδη ποτὲ εὐδοωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. ¹¹ ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς, ¹² τοῦτο δὲ ἐστὶν συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ. ¹³ οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθη ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. ¹⁴ Ἑλλήσιν τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί, ¹⁵ οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι.

The Power of the Gospel

¹⁶ Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον, δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἑλληνι. ¹⁷ δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέγραπται, Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. The Guilt of Mankind ¹⁸ Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὅργη θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, ¹⁹ διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφάνερωσεν. ²⁰ τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε αἰδὶος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, ²¹ διότι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ἡὺχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά. ²² φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν ²³ καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμιώματι εἰκόνης φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἐρπετῶν. ²⁴ Διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ²⁵ οἵτινες μετέλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὃς ἐστὶν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. ²⁶ διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας, αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετέλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ²⁷ ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσιν τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. ²⁸ καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, ²⁹ πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ πονηρία πλεονεξία κακία, μεστοὺς φθόνου φόνου ἔριδος δόλου κακοηθείας, ψιθυριστὰς ³⁰ καταλάλους θεοσυγεῖς ὑβριστὰς ὑπερηφάνους ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ³¹ ἀσυνέτους ἀσυνθέτους ἀστόργους ἀνελεήμονας ³² οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσιν τοῖς πράσσουσιν.

Oku Nyamuzinda abêraga Abayahudi burhe

¹ Co cirhumire nawe, ciru wankaba we ndi, orhankayêra ciru n'ehitya, we okâtwâ olwa bene, bulyâla omu kutwa olwa bene, kuciyâza ociyâza; kulya kuba, wâni nyamutwa-olwa-bene, oku ajira kwo nawe ojira. ² Rhurhanahabiri oku abajira bene okwo Nyamuzinda ye batwîra oluhanja lw'okuli. ³ Nawe, we kâtwâ emanja z'abajira ntyo, n'obwo nawe kw'oli akâbo, k'omanyire mpu wafuma oluhanja lwa Nyamuzinda? ⁴ Nkabaga kugayaguza ogayaguzize obuhi-rhi bw'obwinja n'olukogo n'obutûdu bwâge? K'orhishi oku obwo bwonjo bwa Nyamuzinda bukulalisire mpu ocîyunjuze? ⁵ Obula ohûsize omurhima gwâwe orhanalonza okucîyunjuza, k'orhishi oku odwîrhe wacihakira enguli y'obukunizi oku lusiku lwa ngerera-hano, lwo lusiku olubanja lw'okuli lwa Nyamuzinda lwânabonekane, ⁶ alyûle ngasi muntu nk'oku ebijiro byâge binakwânîne^c: ⁷ abantu bacishwêkera oku kujira aminja, abalonza irenge n'obukuze n'okurhafa, abashobôze obuzîne bw'ensiku n'amango; ⁸ nabo abagoma, balya barhakenga okuli, balya banywâna n'obubî, bâbone obukali n'obukunizi. ⁹ Obuhanya n'amalibuko garheganyizîbwe ngasi muntu ojira amabî: burhanzi Abayahudi, kandi Abagereki; ¹⁰ ci irenge n'obukuze n'omurhûla birheganyizîbwe ngasi muntu ojira aminja: burhanzi Abayahudi, kandi Abagercki; ¹¹ bulya Nyamuzinda arhajira kabôlo.

Oluhembo lw'abarhayishi Amarhegeko ci bajira aminja

¹² Ngasi bantu boshi bajizire kubî buzira irhegeko^d, bafe buzira irhegeko; na ngasi bajizire kubî banamanyire irhegeko, banatwîrwe olubanja nk'oku irhegeko linadesire. ¹³ Bulya arhali abayumvîrhiza amarhegeko kwône bo bêru-kwêru embere za Nnâmahanga, ci abajira oku amarhegeko gadesire bo bayêre.

¹⁴ Ngasi mango abapagani bakulikira obworhere bwâbo bwinja ciru ankaba barhagwerhi marhegeko, bakajira ebijiro binja, omurhima gwâbo gunabêre ahali h'amarhegeko. ¹⁵ Banayêrekane oku amarhegeko gali mayandike omu murhima gwâbo; entimanya zâbo zinahamîrize ntyo, n'omurhima gwâbo hali amango gubabwîra oku bajizire kubî.

¹⁶ Kwo byabwikûke ntyo, nk'oku nyigîriza omu Myanzi yâni y'Akalembe, amango Nyamuzinda arhuma Kristu mpu atwe olubanja lw'ebifulisirwe omu mirhima y'abantu. ¹⁷ Ci kwône, we ne-genera okuderhwa Muyahudi, we yegemera amarhegeko, we cikuza muli Nnâmahanga, ¹⁸ we yishi obulonza bwâge, we yish'ihanûla ebiri binja mpu we wayigîrizîbwe amarhegeko, ¹⁹ we cikubagira mpu oli cirongôzi c'emihûrha, mpu oli kamole k'abali omu mwizimya, ²⁰ we mwigîriza w'abahwinja, mwalimu w'ebi-rhaba mpu obwenge irhegeko likuzabûlire ebinwa by'obumanye n'eby'okuli! ²¹ Ewâni sho! oyigîriza abandi, ci orhacîyigîriza wene! Ohanûla okurhazimba, ogal'izimba wene! ²² Ohanza okuhusha, onagal'inahusha! Onadere mpu osho-mba enshushano z'abazimu, ogal'inakazimba omu ngombe zâbo! ²³ We negenera irhegeko, ogal'inakalivuna, kugayisa ogayisa Nyamuzinda. ²⁴ Nka kulya biyandisirwe^e: *mwe murhuma izîno lya Nnâmahanga lijâcirwa omu mashanja.*

Okukembûlwa

²⁵ Okukembûlwa, neci, kwanakulerhera amakwânane, akaba oshimba amarhegeko; ci akaba orhasimba marhegeko, we wâkembwîrwe, okola oli nk'orhakembûlagwa. ²⁶ Omuntu orhali mukembûle, erhi akashimba amarhegeko, k'arhumânîni n'owakembwîrwe n'obwo arhakembûlagwa? ²⁷ N'oyo muntu oshimba amarhegeko, ciru akaba arhali mukembûle, ayish'itwa o-lwâwe, we vuna amarhegeko n'obwo wâkembwîrwe. ²⁸ Bulya Omuyabudi arhali omu masû abonekera, n'obukembûle arhali omu mubiri buba^f. ²⁹ Omuyahudi menemene omu murhima obuyabudi bwâge buba; n'obukembûle bw'okuli omu murhima buba, buba bwa murhima; ci burhaba bwa nyandiko. Obukembûle bwa bene obwo burhenza obukuze, arhali emwa abantu, ci emwa Nnâmahanga.

^c2.6 : Lul 61 (62). 13.

^d2.12 : Irhegeko lya Musa.

^e2.24 : lola Iz 52, 5; Ez 36, 20

^f2.28 : Emilongo 25-26: Nyamuzinda okembûla omurhima, lola Lush 30, 6; Lush 10, 14-16; okukembûla omurhima, lola Yer 4,4; Rm 2, 25-29; Fl 3, 3; obubatizo bwo bukembûle burhajiragwa na maboko ga muntu, lola Kl 2, 11a.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 2

The Righteous Judgment of God

¹ Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὃ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. ² οἶδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐστὶν κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. ³ λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὃ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ; ⁴ ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; ⁵ κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ. ⁶ ὃς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. ⁷ τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσιν ζωὴν αἰώνιον, ⁸ τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπειθοῦσιν τῇ ἀληθείᾳ πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ ὀργὴ καὶ θυμός. ⁹ θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἑλλήνος. ¹⁰ δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἑλληνι. ¹¹ οὐ γὰρ ἐστὶν προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. ¹² ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἤμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται, καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἤμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. ¹³ οὐ γὰρ οἱ ἄκροαται νόμου δίκαιοι παρὰ [τῷ] θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ νόμου δικαιωθήσονται. ¹⁴ ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσιν νόμος. ¹⁵ οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ¹⁶ ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρίνει ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ.

The Jews and the Law

¹⁷ Εἰ δὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ καὶ ἐπαναπαύῃ νόμῳ καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ. ¹⁸ καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα κατηχοῦμενος ἐκ τοῦ νόμου, ¹⁹ ἐπέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, ²⁰ παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ²¹ ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν κλέπτεις; ²² ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύεις; ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδῶλα ἱεροσυλεῖς; ²³ ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. ²⁴ τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καθὼς γέγραπται. ²⁵ περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ ἐὰν νόμον πράσσης· ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖ, ἡ περιτομή σου ἄκροβυστία γέγονεν. ²⁶ ἐὰν οὖν ἡ ἄκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσῃ, οὐχ ἡ ἄκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; ²⁷ καὶ κρίνεται ἡ ἐκ φύσεως ἄκροβυστία τὸν νόμον τελοῦσα σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου. ²⁸ οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ²⁹ ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι οὐ γράμματι, οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

3

Ntâco cankacika ebi Nyamuzinda alagânaga

¹ Cici Omuyabudi alushinekwo, nisi erhi bunguke buci okukembûlwa kumulerhera? ² Bunji bwenêne na bwa ngasi lubero! Burhanzi, bo Nnâmabanga arhanzir'ibîsa ebinwa byâge. ³ Ewe! akaba baguma muli bo bahi-ndusire ndyâlya, k'obulyâlya bwâbo bwankarhuma Nyamuzinda arhajira ebi alaganaga? Ciru n'ehitya! ⁴ Rhuyishi oku Nyamuzinda arhanywerha, ci ngasi muntu kujalira ajalira, nk'oku biyandisirwe, mpu⁹: Ly'oyêra omu binwa byâwe, onayâze abakuheka lubanja. ⁵ Ci akaba obubî bwirhu buyêrekana obushinga-nyanya bwa Nyamuzinda, kurhi rhwaderhaga? Ka Nyamuzinda arhali mubî e-rhi arhukunirira? (Namaderha nka kula abantu baderha). ⁶ Ciru n'ehitya! Acibaga, kurhi Nyamuzinda ali ayish'itwa olubanja lw'igulu? ⁷ Ci akaba obu-nywesi bwâni buyêrekana irenge Iya Nnâmahanga omu kumanyisa oku ye Nnamuderha-okuli, cankacirhuma nganjirwa omu banya-byâha. ⁸ Erhi ka-ndi, nk'oku baguma barhuhambâra, cankarhuma rhurhajira amabî Iyo aminja garhengamwo? Aba bene abo bakwânîne obuhane.

Nta muntu mwimâna

⁹ Kurhi birigi? Ka rhulushîne? Ciru n'ehitya! Bulya rhwadesire nti Abaya-hudi n'Abagereki bali banya-byâha boshi, ¹⁰ nk'oku biyandisirwe, mpu: Nta muntu mwimâna, ntâye ciru n'omuguma; ¹¹ nta murhimanya, ntaye alonza Nyamuzinda. ¹² Boshi bali mihabwe, boshi bahindusire babî kuguma. Nta mu-ntu ojira aminja nanga, ntâye ciru n'omuguma. ¹³ Omumiro gwâbo eri nshinda eyashamire! Olulimi

⁹3.4 :Lul115 (116), 11; Lul 50, 6.

Iwâbo luyunjwîre bulyâla! Marhi ga mpiri gababa omu kanwa, ¹⁴ n'akanwa kâbo kayunjwîre obuhehêrere n'obukali. ¹⁵ Amagulu gâbo gaba mangu oku kugend'ibulaga omuko; ¹⁶ aha bagera biguka bahasiga n'obuhanya. ¹⁷ Enjira y'omurhûla barhayiyishi; ¹⁸ Okurhinya Nyamuzinda kurhababa ebusû^h. ¹⁹ Rhurhanababiri oku ebiri omu Ndagâno ya mîra byoshi bireyekîre abayihâbagwa, Iyo ngasi kanwa kabulika, Iyo na ngasi muntu abona oku ali mubî embere za Nyamuzinda. ²⁰ Bulya embere zâge nta muntu ciru n'omuguma wâyêre mpu okwenge ashimbire amarhegeko; kulya kuba nta cindi amarbegeko gajira okurhali kumanyisa ebyâha.

Obucunguke n'obuyemêre eri nshokano ya Nnârnahanga

²¹ Buno lero, buzira irbegeko, Nyamuzinda ayêrekîne obwimâna bwâge buhamirizibwa n'Irhegeko n'Abalêbi. ²² Obwo bwimâna bwa Nyamuzinda buhâbwa abayemêra Yezu Kristu. Buhâbwa abemezi boshi, bulya nta kanâna. ²³ Boshi bajizire ebyâha, baheza irenge Iya Nyamuzindaⁱ, ²⁴ na kandi boshi bajirwa bêru-kwêru n'engalo y'olukogo Iwâge erhi bucunguzi buli muli Kristu Yezu burhuma, ²⁵ ye Nyamuzinda acishozire mpu abe nterekêro y'okulyûla cebyâha n'omuko gwâge erhi buyemêre burhuma. Na ntyo ayêrekana obwimâna bwâge omu kurhababalira ebyâha bya mîra, ²⁶ amango Nyamuzinda ali atûzire; alonza okuyêrekana obwimâna bwâge mwo gano mango, mpu Iyo aba muciza, anacize ngasi oyemîre Yezu.

Buyemere burhuma rhwacira

²⁷ Cici cirhuma omuntu acîkuza? Ntâco. Irhegeko lihi lirhumire ciba ntâco? Ka Iya bijiro? Nanga, ci irhegeko ly'obuyemêre. ²⁸ Bulya rhumanyire oku omuntu ajirwa mwêru-kwêru n'obuyemêre, buzira bijiro by'amarhegeko. ²⁹ Ewe! ka Nyamuzinda akolaga Nyamuzinda wa Bayahudi bône? K'arhaciri w'agandi mashanja goki? Neci, ali w'agandi mashanja nago, ³⁰ bulya Nyamuzinda aba muguma toro: ye wâcize abakembûle erhi buyemêre burhuma, n'abarhali bakembûle erhi buyemêre burhuma. ³¹ Ka rhwamakundula amarhegeko erhi buyemêre burhuma? Kunywerha! Ciru rhuzibuhize amarhegeko erhikwo.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 3

¹ Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; ² πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν [γὰρ] ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. ³ τί γάρ; εἰ ἡπίστησάν τινες, μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσῃ; ⁴ μὴ γένοιτο· γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται, Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. ⁵ εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ⁶ μὴ γένοιτο· ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; ⁷ εἰ δὲ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; ⁸ καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα καὶ καθὼς φασὶν τινες ἡμᾶς λέγειν ὅτι Ποιήσωμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ; ὣν τὸ κρίμα ἐνδικόν ἐστιν. There is None Righteous ⁹ Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως· προητιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, ¹⁰ καθὼς γέγραπται ὅτι Οὐκ ἔστιν δίκαιος οὐδὲ εἷς, ¹¹ οὐκ ἔστιν ὁ συνίων, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. ¹² πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρεώθησαν· οὐκ ἔστιν ὁ ποιῶν χρηστότητα, [οὐκ ἔστιν] ἕως ἐνός. ¹³ τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδόλιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν. ¹⁴ ὣν τὸ στόμα ἀράς καὶ πικρίας γέμει, ¹⁵ ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα, ¹⁶ σύντριμμα καὶ τάλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, ¹⁷ καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. ¹⁸ οὐκ ἔστιν φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. ¹⁹ Οἶδαμεν δὲ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ ²⁰ διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας.

Righteousness through Faith

²¹ Nuni δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ²² δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γὰρ ἐστὶν διαστολή, ²³ πάντες γὰρ ἡμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ²⁴ δικαιοῦμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ²⁵ ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον διὰ [τῆς] πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων ²⁶ ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς τὴν ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ

^h3.18 : Lola ccitabu c'Ennanga n'omulêbi Izaya.

ⁱ3.23 : Eryo irenge Iya Nyamuzinda, bwo buzîne bwage ruhâbwa omu nshokano y'inêma ly'obucèse.

δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ. ²⁷ Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. ²⁸ λογιζόμεθα γὰρ δικαιούσθαι πίστει ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. ²⁹ ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν, ³⁰ εἴπερ εἶς ὁ θεὸς ὃς δικαιώσει περικοπὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. ³¹ νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νόμον ἱστανόμεν.

4

Olwiganyo lw'Abrahamu

¹ Kurhi rhwaderhaga kuli Abrahamu, shakulûza wirhu w'omubiri? ² Akaba Abrahamu omu bijiro byâge arhenzagya obushinganyanya, agwêrhe igwarhiro ly'okucîkunga; ci kwône arhali embere za Nyamuzinda! ³ Agwarhi, kurhi Amandiko gadesire? Mpu^l: Abrahamu ayemîre Nnâmahanga, n'okwo kwarhuma aba mushinganyanya. ⁴ Eci omuntu abemberwa omukolo gwage, erbali ngalo; ci kuba kulyftlwa. ⁵ Ci erhi akaba arbajiziri cici, ayemere kwône ocêsa abanya-byaba, obwo erhi buyemêre bwage burbumire ayêra. ⁶ Kwo Daudi adesire, mpu ali muny'iragi omuntu Nniimabanga ashoboza obushinganyanya buzira okulola ebijiro byâge, erhi: ⁷ Iragi lyabo abababalirwa ebitumulo byabo n'ab'ebyaba byabo bifunisirwc! ⁸ Tragi lyage omuntu Nyakasane arhatumuza câha!^k ⁹ Ewe! k'eryo iragi liri ly'abakembwîrwe bône, nisi erhi n'abarhakembûlagwa? Bulya rhudesire nti obuyemêre bw'Abrahamu bwarhumire aba mushi-nganyanya? ¹⁰ Aligi omu bworhere buci erhi alolwa ntyo? K'amango ali amake-mbûlwa, erhi amango arhâli aj'ikembûlwa, ci embere akembûlwe. ¹¹ Anacihâbwa obwo enzigo y'okukembûlwa mpu ebe cimanyîso c'obushinganyanya obuyemêre âli agwêrhe embere akembûlwe bwamulerheraga. Na ntyo ahi-nduka ishe wa balya boshi bayemêra barhanakembwîrwi, mpu lyo nabo bahââbwa obushinganyanya; ¹² ahinduka n'ishe w'abakembûle, arhali balya banegera kwône okukembûlwa kwâbo, ci balya bakulikira omukâba gw'obuyemêre larha Abrahamu âli agwêrhe embere akembûlwe. ¹³ Ntyo, arhali marhegeko garhumaga Abrahamu boshi n'iburha lyâge alaganyibwa oku ayish'iyîma omu igulu; bushinganyanya burhenga omu buyemêre bwarhumaga. ¹⁴ Bulya, akaba akashambala kali ka bene-amarhegeko, nta kamalo obuyemêre bucigwêrhe, n'eciragâne ciri ca busha; ¹⁵ bulyâla lrhegeko lilêrha obukunizi; ci aha lrhegeko lirhali, nta kulivuna. ¹⁶ Eco co cirhuma akashambala kalerhwa n'obuyemêre, mpu lyo kaba ngalo; na ntyo endagâno ekwânane iburha lyoshi, arhali elicikubagira amarhegeko lyône, ci n'elicikubagira obuyemêre bw'Abrahamu, larha wirhu rhweshi, ¹⁷ nkoku biyandisirwe, mpu^l: *Nakujizire ishe w'amashanja mwandu*. Oyôla ye larha embere za Nyamuzinda, ayemêraga oku Ye galulira abafîre obuzîne, anahamagale cbirhahali mpu bibêho.

Obuyemêre bwa Abrahamu n'obw'omukristu

¹⁸ Omu kulangalira ebirhankahashikana okulangalirwa, Abrahamu ayemiîre, na ntyo ahinduka ishe w'amashanja mwandu, nk'oku âli abwizirwe, erhi^m: *Ntyo kwo iburha lyawe lyaba*. ¹⁹ Buyemêre bukomîre asinzizemwo omubiri gwâge gwâli gukola guhozire, - âli cingana myâka igana -, n'omula gwa Sara gwâli gukola guhuhire. ²⁰ Arharhindiraga erhi ayumva eciragâne ca Nyamuzi-nda, ci obuyemêre bwâge bwamuzibuhya, ahâ Nnâmahanga irenge; ²¹ bulya âli amanyire buzira karhinda emurhima oku Nyamuzinda agwêrhe obuhashe bw'okuyunjuza eciragâne câge. ²² Ka murhabwinigi ecarhumaga okwo kumulerhera obushinganyanya! ²³ Ci kwône arhali yene wayandikîrwe mpu ahindusire mushinganyanya; ²⁴ ci nirhu rhweshi kukwânîne obuyemêre burhubêre, rhwe-shi rhuyemêra owafûlaga Nnawirhu Yezu omu bafîre, ²⁵ oyo Yezu wahânagwa byâha birhu birhuma, anafûka mpu lyo muyêra.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 4

The Example of Abraham

¹ Τί οὖν ἐροῦμεν εὐρηκέναι Ἀβραάμ τὸν προπάτορα ἡμῶν κατὰ σάρκα; ² εἰ γὰρ Ἀβραάμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς θεόν. ³ τί γὰρ ἡ γραφή λέγει; Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραάμ τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. ⁴ τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα,

^l4.3 : Murh 15, 6.

^k4.8 : Lul 31 (32), 1-2.

^l4.17 : Murh 17, 5.

^m4.18 : Murh 15, 5.

⁵ τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιούντα τὸν ἀσεβῆ λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην ⁶ καθάπερ καὶ Δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων, ⁷ Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι· ⁸ μακάριος ἄνθρωπος οὐ μὴ λογίσῃται κύριος ἁμαρτίαν. ⁹ ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, Ἐλογίσθη τῷ Ἀβραάμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. ¹⁰ πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ ¹¹ καὶ σημεῖον ἔλαβεν περιτομῆς σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι [καὶ] αὐτοῖς [τὴν] δικαιοσύνην, ¹² καὶ πατέρα περιτομῆς τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσιν τοῖς ἴχνεσιν τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.

The Promise Realized through Faith

¹³ Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραάμ ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. ¹⁴ εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία ¹⁵ ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται· οὐ δὲ οὐκ ἔστιν νόμος οὐδὲ παράβασις. ¹⁶ διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν, ¹⁷ καθὼς γέγραπται ὅτι Πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι οὗ ἐπίστευσεν θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα ¹⁸ ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ εἰρημένον· Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου, ¹⁹ καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει κατενόησεν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα [ἥδη] νεκρωμένον, ἑκατονταετῆς που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας ²⁰ εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ ²¹ καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπηγγελαίενός ἐστιν καὶ ποιήσει. ²² διὸ [καὶ] ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. ²³ Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ ²⁴ ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ²⁵ ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἡγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

5

Obuyemêre burhulêrhera obwimâna n'obucire

¹ Ntyo, bulya obuyemêre bwarhujizire bêru-kwêru, rhukola rhugwêrhe omurhûla na Nyamuzinda muli Nnawirhu Yezu Kristu, ² warhuhisize omu njira y'obuyemêre, lyo rhushikira eyo ngalo rhwashobwîre, rhunacîshingire obulangalire bw'okuyish'ihika omu irenge Iya Nnâmahanga. ³ Ci arhali hoshi aho; rhunacîshinge n'omu malibuko girhu, kulya kuba rhumanyire oku amalibuko galêrha obushibirizi. ⁴ n'obushibirizi bulêrhe enkomedu nyinja, n'enkomedu nyinja elêrhe obulangalire; ⁵ n'obo bulangalire burhabonêsa nshonyi, bulya obuzigire bwa Nyamuzinda bwabulagîrwe omu mirhima yirhu na Mûka Mutagatifu rhwahâbagwa. ⁶ Neci, amango rhwaciri bazamba, erhi ensiku zihika Yezu arhufîra n'obwo rhwâli byâbi. ⁷ Kuli kuzibu okufira omwêru-kwêru; neci, nkaba kwankahashikana okugeregeza okufîra omuntu mwinja. ⁸ Nyamuzinda yêhe ayêrekîne obuzigire bwâge kuli rhwe erhi Kristu arhufîra rhunaciri banya-byâha. ⁹ Buno lyôhe obuzigire bwâge bukola burhalusire, bulya rhukola rhuli bêru-kwêru erhi muko gwâge guruhuma, rhwafuma obukunizi bwa Nyamuzinda erhi ye rhuma. ¹⁰ Bulya, akaba rhwazigîrwe na Nnâmahanga erhi lufû lw'Omugala lurhuma, n'obwo rhwaciri bashombanyi, lero na buno rhukola rhuyinjibîne naye!, rhwâcizibwa n'obuzîne bwâge. ¹¹ Arhanali kwône okwo; ci rhudwîrhe rhwacîsima muli Nnâmahanga erhi Nnawirhu Yezu orhuma, ye warhushobôzagya okuyinjibana na Nyamuzinda.

Adamu na Kristu

¹² Ntyo kwo biri! Ecâha cadwîrhwe en'igulu na muntu muguma, naco ecâha câburha olufû, n'olufû lwâyahukira abantu boshi, bulya boshi bâkozire ecâha. ¹³ Ecâha câli en'igulu embere amarhegeko gahânwe, ci ecâha cirhahanirwa ndi nka nt'irhegeko lihali; ¹⁴ Ci kurharhumaga olufû lurhakûla emyône kurhenga Adamu kuhika Musa, lwahêka ciru n'abarhajiraga câha omu kuvuna ama-rhegeko ak' Adarnu, ye nshusho y'owanayishe. ¹⁵ Ci kwône engalo erhati nk'ecâha. Bulya akaba ecâha ca muguma calumizize olufû omu lubaga, kanga kulusha engalo ya Nyamuzinda n'enshokano y'amakwânane ga muntu muguma, Yezu Kristu, byalumîre omu bantu banji! ¹⁶ N'eyo nshokano erhali nka bwahu-kire bw'ecâha ca muguma; bulya olubanja lw'eco câha ca muguma buhane lwadwîrhe; ci enshokano y'olukogo Nyamuzinda ârhufaga oku byâha birhu binji yârhujira bêru-kwêru. ¹⁷ Bulya, akaba ecâha ca muntu muguma carhumire olufû lwagandâza, erhi ye rhumire, kanga kulusha balya bayunjwîre engalo n'enshokano y'obushinganyanya

bôhe bayish'ilushîsa, bagandâze omu buzîne Yezu Kristu yenene orhumire! ¹⁸ Ntyo, nk'oku bahaniragwa obubî bwa muntu muguma, kw'abantu boshî bâhindusire bêru-kwêru, banashobôla obuzîne cijiro ca bwimâna bwa muguma cirhumire. ¹⁹ Bulyâla, nk'oku olubaga lwoshi lwayahukiragwa n'ecâha erhi bucîbone bwa muntu muguma burhuma, kwo lwanayish'iyêra bumvi bwa muguma burhumire. ²⁰ Neci, kwo binali, irhegeko lyâyi-shire mpu lyo obubî buluga; ci kwône aha ecâha câli cishurhamire, engalo ya Nyamuzinda yahalambiza; ²¹ mpu lyo, nk'oku ecâha cali cigandâzize omu lufû, engalo ya Nyamuzinda egandâza n'obusbinganyanya omu buzîne bw'ensiku n'amango, Nnawirhu Yezu Kristu orhumire.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 5

Results of Justification

¹ Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ² δι' οὗ καὶ τὴν προσ-αγωγὴν ἐσχήκαμεν [τῇ πίστει] εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ᾗ ἐστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. ³ οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ⁴ ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ⁵ ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. ⁶ ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν ἔτι κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν. ⁷ μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν ⁸ συνίστησιν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεός, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν. ⁹ πολλῶ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. ¹⁰ εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ¹¹ οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν. Adam and Christ ¹² Διὰ τοῦτο ὥσπερ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον ¹³ ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου, ¹⁴ ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ ὃς ἐστὶν τύπος τοῦ μέλλοντος. ¹⁵ Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα· εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῶ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν. ¹⁶ καὶ οὐχ ὡς δι' ἐνὸς ἁμαρτήσαντος τὸ δῶρημα· τὸ μὲν γὰρ κρίμα ἐξ ἐνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. ¹⁷ εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν διὰ τοῦ ἐνός, πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσιν διὰ τοῦ ἐνός Ἰησοῦ Χριστοῦ. ¹⁸ Ἀρα οὖν ὡς δι' ἐνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτως καὶ δι' ἐνὸς δικαίωματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς ¹⁹ ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνός δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. ²⁰ νόμος δὲ παρεῖσθαι, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, ²¹ ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

6

Rhwafire oku câha n'obuzîne bwirhu bukola buhyâhya muli Kristu

¹ Kurhi rhwaderhaga? Ka rhubêre omu câha mpu lyo engalo eluga? ² Ntanzî! Rhwe rhwafire oku câha, kurhi rkwanashub'icibêramwo? ³ Nkaba muhabire oku rhweshi, ababatizîbwe muli Kristu, omu lufû lwâge rhwabatizîbwe? ⁴ Erhi rhubatizibwa, rhwabishwaⁿ haguma naye omu lufû, nti nk'oku Kristu afûlagwa muli banyakwigendera n'irenge ly'Ishe^o, lyo nirhu rhuba n'obuzîne buhyâhya akâge. ⁵ Bulya, akaba rhukola rhugwêrhe kalamo kaguma naye omu lufû lushushîne, rhwayish'iba na kalamo kaguma naye omu bufûke bushushîne ⁶ Rhumanyirekwo: omuntu wirhu wa mîra^p abambirwe oku musalaba haguma naye, mpu ly'omubiri gw'ebyâha gushâbûka, ntyo rhurhenge omu buja bw'ebyâha; ⁷ bulya owafire erhi afumire ecâha. ⁸ Ci akaba rhwafire haguma na Kristu rhuyemîre kwo na kwo oku rhwâlama haguma na Kristu. ⁹ Rhumanyire oku Kristu afûsire omu balindamboho, arhakacifa bundi; nta bubashe olufû lucigwêrhe kuli

ⁿ6.4 rhwâbishwa: Mîra owabatizibwa akag'lohwa omu mîshi, abe nk'ojire omu nshinda.

^o6.4 : Irenge ly'Ishe, bwo buhashe bwâge bugala byoshi.

^p6.6 omuntu wirhu wa mîra, bwo bworhere rhwâlamo erhi rhuciri banya-byâha.

ye. ¹⁰ Erhi afa, ahima ecâha lwoshi-lwoshi; n'obuzîne bwâge bukola buzîne bwa kulamira Nnâmahanga. ¹¹ Ninyu kwo kuguma: muyôrhe nk'abafire oku câha, munalamire Nyamuzinda muli Yezu Kristu.

Oyâke ecâha, obe mushinganyanya

¹² Lero ecâha cirhacibonaga aha cankagandâza omu mubiri gwinyu gwayish'ifa, cilek'immuyemêza amagene gâco. ¹³ Murhajiraga ebirumbu binyu byoji by'obulyâlya omu kubikolêsa oku kujira ebyâha; ci mucîhâne mwêne emwa Nyamuzinda nka bantu bazîne bâfulumusire olufû, n'ebirumbu binyu mubikolêse nka byoji bya bushinganyanya omu kurhumikira Nnâmahanga. ¹⁴ Bulya nta buhashe ecâha cicigwêrhe kuli mwe, kulya kuba murhashwêsirwi na marhegeko, ci n'engalo ya Nnâmahanga.

Okurhashubira omu buja bw'ecâha

¹⁵ Ewe! ka rhukag'ijira ebyâha bulya rhurhashwêsirwi na marhegeko, ci n'engalo ya Nnâmahanga? Nta mango! ¹⁶ Ka murhishi oku erhi mwankacîhâna buja emwa lebè, mpu mumurhumikire, mwanaba baja b'olya murhumikira; akaba câha, cimmulêrhere olufû, n'akaba bumvi, bummulêrhere obushinga-nyanya. ¹⁷ Ci Nyamuzinda akonkwa! Erhi muba mwamarhenga omu buja bw'ecâha, mwashimbire n'omurhima gwinyu gwoshi enjira y'enyigîrizo mwayigîrizîbwe; ¹⁸ n'erhi muba mwamalikûzibwa oku câha, mwahinduka barhumisi b'obushinganyanya. ¹⁹ Ndesire nka kulya abantu baderha erhi buzamba bwinyu burhuma. Kulya mwakolêsagya ebirumbu binyu omu buja bw'eb'y'enshonyi n'obugoma, mwâba bagomi, ntyo kwo mubikolêsagye kurhenga ene omu burhumisi bw'omushinganyanya, lyo muba bimâna.

Oluhembo lw'ecâha n'olw'obushinganyanya

²⁰ Amango mwaciri baja b'ecâha, nt'irhegeko lyâli limmushwêsi. ²¹ Bu-nguke buci mwabwînage obwo? Buno enshonyi zimmubambisire, bulya obuzinda bw'ebyo byoshi luba lufû. ²² Ci buno mwalikûzîbwe oku câha, mukola bambali ba Nnâmahanga, obutagatifu lwo luhembo lwinyu, n'obuzinda bwinyu buli buzîne bw'ensiku n'amango. ²³ Bulya oluhembo lw'ecâha luba lufû, ci engalo ya Nyamuzinda buba buzîne bw'ensiku n'amango muli Nnâhamwirhu Yezu Kristu.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 6

Dead to Sin but Alive in Christ

¹ Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμένωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; ² μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ; ³ ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι, ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; ⁴ συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. ⁵ εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα ⁶ τοῦτο γινώσκοντες ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεῦειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ⁷ ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. ⁸ εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ, ⁹ εἰδότες ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ¹⁰ ὁ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὁ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. ¹¹ οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς [εἶναι] νεκροὺς μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ¹² Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, ¹³ μὴδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὥσει ἐκ νεκρῶν ζῶντας καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ¹⁴ ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γὰρ ἐστε ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν. Slaves of Righteousness ¹⁵ Τί οὖν; ἁμαρτήσωμεν, ὅτι οὐκ ἐσμεν ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. ¹⁶ οὐκ οἶδατε ὅτι ὃ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ὃ ὑπακούετε, ἥτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; ¹⁷ χάρις δὲ τῷ θεῷ ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδασχῆς, ¹⁸ ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. ¹⁹ ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. ²⁰ ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. ²¹ τίνα οὖν καρπὸν εἶχετε τότε; ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε, τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. ²² νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. ²³ τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Obuyemêre burhurhenza omu buja bw'Irhegeko

¹ K'erhi muhabire, bene wirhu -bantu balenga omu marhegeko nabwira- oku irhegeko lishwêka omuntu amango acizîne? ² Ntyo omukazi ashwêsirwe n'irhegeko kuli iba amango iba acizîne; ci erhi iba ankafa, nyamukazi anashwêkûlwa n'irhegeko ly'iba. ³ Kuziga amango iba acizîne, erhi ankayankwa n'owundi mulume, anaderhwa mugonyi; ci erhi iba ankafa, arhacishwêsirwi n'irhegeko, na ntyo archaciri mugonyi erhi ankayankwa n'owundi mulume. ⁴ Ninyu kwo na kwo, bene wirhu: mwafîre, mwarhenzibwa omu lukoba lw'amarhegeko erhi mubiri gwa Kristu gurhuma, mpu mube ba wundi, olya wafûkaga omu bafîre, mpu lyo rhukafulukiza Nnâmahanga. ⁵ Erhi rhuciri omu mubiri, amiru g'ebyâha, galêrhwa n'amarhegeko, gakag'ijira omukolo gwâgwo omu birumbu bi-rhu, mpu lyo rhukafulukiza olufû. ⁶ Ci buno rhwafîre oku byakag'irhushwêka nka mpira, rhwarhenzîbwe omu lukoba lw'amarhegcko, rhukola rhwakolera oku ngoma mpyâhya y'omurhima, ci arhaciri oku ngoma y'ecikulakula ya «shimba-oku-badesire».

Bici Amarhegeko galêrha?

⁷ Kuli kuderha kurhi? Ka mpu irhegeko liri câha? Ntanzi! Ci kwônene ntamanyaga ecâha elirhali irhegeko lirhumire, Bulya ntankamanyire amagene irhegeko lîrhâciderhaga, mpu: *Orhakazag'iba magene*⁹. ⁸ Erhi ecâha cibona ntyo, canshulira amiru ga ngasi lubero erhi irhegeko lirhuma. Bulya buzira irhegeko, ecâha guli mufû. ⁹ Neci, mîra nalamaga buzira marhegeko; ci erhi amarhegeko gayisha, ecâha naco cafulûluka, ¹⁰ nani nabaga nie nfa. Ntyo amarhegeko giil'ikwânîne okumpa obuzîne, gaba lufû lwo ganderhera. ¹¹ Bulya erhi ecâha cibona amarhegeko, cantiza, cananniga erhi gwo garhuma. ¹² Kuziga amarhegeko gali mimâna, n'ebirhegesirwe biri bimâna, bishingânîne, binali bi-nja. ¹³ K'akantu kinja kâbirage lufû kuli nie? Nta mango! Câha eco candwîrhîre olufû omu kukolêsa akantu kinja, mpu lyo ciyêrekana oku ciri câha, na ntyo mpu lyo ciba cibî kulusha erhi marhegeko garhuma.

Omuntu aba muzamba

¹⁴ Rhukumanyire, neci: irhegeko kali kantu ka bunya-mûka; ci niehe ndi kantu ka bunya-mubiri, mugulwa, muja w'ecâha. ¹⁵ Nanga, okuli, ebinjira ntabiyumva; bulya arhali ebinnonza okujira byo njira, ci ebi nshomba byo njira. ¹⁶ Akabâga ebi ntalonza okujira byo njira, kuziga nyemîre oku irhegeko liri linja. ¹⁷ Ahoo! kuziga arhaciri nie nkujira, ci ecâha cimbâmwo. ¹⁸ Nkumanyire, neci! obwinja burhambamwo, kwo kuderha omu mubiri gwâni. Okulonza ami-nja, neci nanakuhasha; ci okugajira nie hahe. ¹⁹ Bulya ntajira aminja nnonzize, ci obubi ntalonzizi bwo njira. ²⁰ Akaba ebintalonzizi okujira byo njira, kuziga arhaciri nie mbijira, ci ecâha cindimwo. ²¹ Alagi irhegeko namarhindakwo: nie ono nkalonz'ijira aminja, obubî nanabona bwo buyishire. ²² Neci, nnanyumve nsîmire amarhegeko ga Nnâmahanga omu murhima gwâni; ²³ ci omu birumbu byâni nyumve erindi irhegeko lihêrhe lyalwîsa irhegeko ly'obukengêre bwâni n'okunjira mpira y'irhegeko ly'ecâha cindi omu birumbu. ²⁴ Lero nieki ihanja lici limbâkwo! Ndi wandîkûza kw'ogu mubiri gw'olufû? ²⁵ Akonkwa Nnâmahanga muli Nnawirhu Yezu Kristu! Ntyo, nie ono omu bukengêre ndwîrhe nakolera irhegeko lya Nyamuzinda, n'ery'ecâha omu mu-biri.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 7

An Analogy from Marriage

¹ Ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, γινώσκουσιν γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ² ἡ γὰρ ὑπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. ³ ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρός μοιχαλὶς χρηματίσει ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἐτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα γενομένην ἀνδρὶ ἐτέρῳ. ⁴ ὥστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἐτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ⁵ ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορήσαι τῷ θανάτῳ ⁶ νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καὶνότητι πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.

The Problem of Indwelling Sin

⁷ Τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνωμεν εἰ μὴ διὰ νόμου· τὴν τε γὰρ

⁹7.7 *Orhakaz'iba magene*, kuli kutwa bwofi ebinwa biba omu Luh 20, 17.

ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, Οὐκ ἐπιθυμήσεις.⁸ ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν· χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά.⁹ ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ, ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν,¹⁰ ἐγὼ δὲ ἀπέθανον καὶ εὐρέθη μοι ἡ ἐντολή ἢ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον.¹¹ ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξηπάτησέν με καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν.¹² ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολή ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή.¹³ Τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ ἐγένετο θάνατος; μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.¹⁴ οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν.¹⁵ ὁ γὰρ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὁ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὁ μισῶ τοῦτο ποιῶ.¹⁶ εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός.¹⁷ νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.¹⁸ οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐ.¹⁹ οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω.²⁰ εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω [ἐγὼ] τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.²¹ Εὐρίσκω ἄρα τὸν νόμον, τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται.²² συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον,²³ βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσίν μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσίν μου.²⁴ ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;²⁵ χάρις δὲ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῷ δουλεύω νόμῳ θεοῦ τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

8

Obuzîne bw'omukristu muli Mûka Mutagatifu

¹ Nta kuciyagiriza abali muli Yezu Kristu. ² Bulya irhegeko ly'Omûka guhâna obuzîne muli Yezu Kristu lyakulikûzize oku irhegeko ly'ecâha n'ery'olufû. ³ Bulya ebi amarhegeko garhahashaga erhi buzamba bwa mubiri burhuma, Nyamuzinda yêne abijizire erhi arhuma Omugala omu mubiri gushushire ogwirhu gw'ebyâha, mpu lyo ahima ecâha, n'omu mubiri gwâge, ayagîriza ecâha, ⁴ mpu ly'obushinganyanya bw'amarhegeko buba muli rhwe, rhwe olugendo lwirhu lurhashimba mubiri, ci mûka. ⁵ Neci, abashimba engeso z'omubiri, bya mubiri bashwîra, n'abashimba omûka, bya mûka bashwîra. ⁶ Bulya enyifinjo z'omubiri luli lufû, ci enyifinjo z'omûka kali kalamo n'omurhûla. ⁷ Co cirhuma enyifinjo z'omubiri zishomba Nnâmahanga, bulya zirhashimba irhegeko lya Nnâmahanga; ciru zirhankanahasha okulishimba. ⁸ Abashimba eby'omubiri barhankasîmîsa Nyamuzinda. ⁹ Mwehe murhali bashimbi ba mubiri, ci bashimbi ba mûka, kulya kuba Omûka gwa Nyamuzinda guba muli mwe. Orhagwerhi Omûka gwa Kristu arhali wa Kristu. ¹⁰ Ci akaba Kristu ammulimwo, ciru omubiri gukaba gukola gufîre^r erhi câha cirhuma, omûka gôhe guzîne obushinganyanya burhumire. ¹¹ N'akaba Omûka gw'Olya wafûsagya Yezu omu bafu guba muli mwe, olya wafûsagya Yezu Kristu omu bafû ayahe emibiri yinyu y'okufa akalamo oku buhashe bwa Mûka ommubamwo. ¹² Ntyôla, bene wirhu, rhuli omu mwenda, ci gurhali mwenda gwa mubiri mpu rhwalamira omubiri. ¹³ Bulya mukalamira omubiri, mwâfâ; ci mukayîrha ebijiro by'omubiri n'ohuhashe bwa Mûka, mwâlama.

Rhuli bana ha Nyamuzinda, Muka Mutagatifu orhumire

¹⁴ Neci, kwo binali, abahêkwa na Mûka gwa Nyamuzinda omu lugendo lwâbo baba bana ba Nyamuzinda. ¹⁵ Murhahâbagwa murhima gwa bajà mpu mwayôboha; mwahîrwe omurhima gw'abâna balere, gwo gunarhuma rhwayâkûza, nti: "Abba, Larha!" ¹⁶ Mûka Mutagatifu yênenè anaje omu murhima gwirhu oku kuhamîriza oku rhuli bâna ba Nnâmahanga. ¹⁷ Obwo rhuli bâna bage, rhwe rhwâyîme; rhuli mîmo ya Nnâmahanga, rhwâyîme rhweshi na Kristu, bulya rhuli omu malibuko rhweshi naye lyo rhuyish'ikuzibwa haguma naye.

Amalibuko g'en'igulu n'obukuze rhubikîrwe

¹⁸ Neci, mbwîne niehe oku amababale g'en'igulu garhankagererwa oku bukuze rhwayish'ihâbwa. ¹⁹ Bulya ebiremwa byoshi bidwîrhe byalingûza oku abâna ba Nnâmahanga baciyeêkana. ²⁰ Ebiremwa byahizirwe omu bujâ, arhali oku bulonza bwâbyo, ci oku bulonza bw'owabihiragamwo; kwône bicilangalîre

^r8.10 : Kurhenga omuntu ajira ecâha, omubiri gwage gukola gwa kufa, gunakola gurhuma olufû lwamuhika omu mûka, erhi ankajira ecâha cînene; ci Mûka Mutagatifu yehe ali buzîne n'imerero ly'obufûke.

²¹ oku nabyo byayish'irhenzibwa omu buja bw'obubi, bishangire irenge ly'entagengwa ly'abana ba Nnamahanga. ²² Rhumanyire kwinja oku kuhika ene ebiremwa byoshi biri omu mulenge, binadwirhe byalumwa n'emikero y'okubu-rha. ²³ Arhanali byone; ciru nirhu, rhwe rhugwêrhe ecikinja^s ca Mûka, omu-rhima gwirhu omu mulenge guli, rhudwirhe rhwalinda okuhinduka bana balere n'obucunguzi bw'emibiri yirhu. ²⁴ Bulya obucunguzi bwirhu buciri bulangalire; n'okubona eci omuntu alangalire burhaciri bulangalire. Eci omuntu abwine, kurhi ankacicilangalira? ²⁵ Ci erhi rhwankalangalira ebirhurhahona, rhwanabilinda buzira kurhama. ²⁶ Kwo na kwo Mûka Mutagatifu anarhabâle obuzamba bwirhu; bulya rhurhish'ishenga okushingânine; ci Mûka Mutagatifu yene orhusengerera omu njamu zirhagwêrhi oku zankaderhwa. ²⁷ Naye Olya ovuhûla emirhima ayishi ebi Mûka alonza: amanyire oku Mûka asengerera abimâna nk'oku Nyamuzinda akunda.

Obuzigire bwa Nyamuzinda kuli rhwe

²⁸ Kandi rhumanyire oku Nyamuzinda akolêsa byoshi oku minja g'abamukunda, balya yene ahamagire oku bulonza bwâge. ²⁹ Bulya halya yene acishogaga kurhenga mîra, abarheganyize mpu babe nshusho y'Omugala, Iyo aba nfula omu balumuna banji; ³⁰ n'abarheganyize, abahamagire; n'abahamagire, abajizire bêru-kwêru, n'abajizire bêru-kwêru, abahire obukuze.

Mucivugire obuzigire bwa Nnamahanga

³¹ Cici rhwankacyushûla kw'ebyo? Akaba Nyamuzinda ali olunda lwirhu, ndi wankacirhuhima? ³² Arhababaliraga Omugala, ci amuhana nterekero kuli rhwe rhweshi; bici ankacibula bwarhuha haguma naye? ³³ Ndi wankaciderha mpu ahêka abarhôle ba Nyamuzinda lubanja? Nyamuzinda yene ye obayêza! ³⁴ Ndigi wankacibayagiriza? Ka Yezu Kristu wafaga anafûka? Ka Yezu Kristu otamîre ekulyo kwa Nyamuzinda, odwirhe arhulagira? ³⁵ Ndi wankacirhukûla omu buzigire bwa Kristu? ka kubula ecirhwayambala, erhi kaga, nisi erhi ngoôrho? ³⁶ Bulya kuyandisirwe, mpu^t: *We rhuma rwayîrhwa bwâca bwayira; kwo bakola barhulola nka bibuzi byaj'ibâgwa.* ³⁷ Ci kwônene mw'ebyo byoshi rhunahime erhi Olya orhuzigira orhuma. ³⁸ Neci, mmanyire kwinja oku ciru olufû erhi buzîne, ciru bamalahika erhi amâmi, ciru gano mango erhi amango gâyi-sha, ciru amahashe, ³⁹ oli emalunga, oli omu idaho nta ciremwa ciru n'eciguma cankahasha okurhunanûla oku buzigire bwa Nyamuzinda buli muli Nnamahamwirhu Yezu Kristu.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 8

Life in the Spirit

¹ Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ² ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν σε ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. ³ τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινεν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ⁴ ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ⁵ οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τὰ τοῦ πνεύματος. ⁶ τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη ⁷ διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἐχθρα εἰς θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. ⁸ οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῷ ἀρέσκει οὐ δύνανται. ⁹ ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δὲ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. ¹⁰ εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. ¹¹ εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος τὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσκει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ὑμῖν. ¹² Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφείλεται ἐσμεν οὐ τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν, ¹³ εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ¹⁴ ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ θεοῦ εἰσιν. ¹⁵ οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας ἐν ᾧ κρᾶζομεν, Ἀββὰ ὁ πατήρ. ¹⁶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμεν τέκνα θεοῦ. ¹⁷ εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. The Glory That is to be ¹⁸ Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ¹⁹ ἡ γὰρ ἀποκαρδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. ²⁰ τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκούσα ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐφ' ἑλπίδι ²¹ ὅτι καὶ αὕτη ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων

^s8.23 : Ecikinja ca Mûka, bwo buzîne bwa Nyamuzinda, yo mburho y'irenge rhwâfûkemwo.

^t8.36 : Lul 43, 23.

τοῦ θεοῦ. ²² οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν ²³ οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, ἡμεῖς καὶ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. ²⁴ τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν· ἐλπίς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὁ γὰρ βλέπει τίς ἐλπίζει ; ²⁵ εἰ δὲ ὁ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ²⁶ Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευζώμεθα καθὼς δεῖ οὐκ οἶδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει στεναγμοῖς ἀλαλήτοις ²⁷ ὁ δὲ ἐραυνῶν τὰς καρδίας οἶδεν τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. ²⁸ οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ²⁹ ὅτι οὐς προέγνω, καὶ προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ³⁰ οὓς δὲ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· καὶ οὓς ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν.

God's Love

³¹ Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ³² ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται; ³³ τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαίων ³⁴ τίς ὁ κατακρινῶν; Χριστὸς [Ἰησοῦς] ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ ἐγερθεὶς, ὅς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. ³⁵ τίς ἡμᾶς χωρίζει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; ³⁶ καθὼς γέγραπται ὅτι Ἐνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ³⁷ ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. ³⁸ πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε ἐνεστώτα οὔτε μέλλοντα οὔτε δυνάμεις ³⁹ οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἐτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

9

Enshobôlo z'Israheli

¹ Ndesire okuli muli Kristu, ntabesha, n'omurhima gwâni ye muhamîrizi wâni muli Mûka Mutagatifu: ² ngwêrhe burhe bunji n'amababale garhahusa omu murhima. ³ Neci, nankasîmire nienc nkagwe nnantenzibwekwo Kristu erhi bene wirhu barhuma, balya b'omu ishanja lyâni ly'omubiri; ⁴ bo bene-Israheli: bo Nyamuzinda acishozire mpu babe bâna bâge anayêrakane irenge lyâge muli bo; bo bahîrwe endagâno n'amarhegeko n'emigenzo y'okukolera Nyamuzinda n'eciragâne câge. ⁵ Bashakulûza bàli b'omu ishanja lyâbo; n'oku maburhwa g'omubiri, Kristu ali wa kuli bo, ye mwâmi mukulu w'ebintu byoshi, ye Nyamuzinda mugishe emyâka n'emyâka. Amen!

Nyamuzinda arhagalula akanwa kâge

⁶ Arhali kuderha oku akanwa ka Nyamuzinda kakubire; bulya arhali ababurhagwa n'Israheli boshi bo bene-Israheli, ⁷ arhanali abarhengaga omu nda y'Abrabamu boshi bo bâna bâge; ci kuli Izaki iburha lyâwe lyârhenza izîno^u; ⁸ kwo kuderha oku abâna b'omubiri arhali bo bâna ba Nnâmahanga, ci abâna b'eciragâne bône lyo iburha ly'okuli. ⁹ Yumvagyi oku eciragâne cidesire^v: *Hano nshub'igera mw'aga mango, erhi Sara agwêrhe omwâna w'oburhabâna*. ¹⁰ Arhanali okwôla kwône. Rebeka naye arhôzire izîmi lya mulume muguma yêne, ye larha Izaki. ¹¹ Erhi abâna baba barhaj'iburhwa, barhaj'ijira oli ecinja oli ecibi, mpu lyo Nnâmahanga ayêrekana oku ajira nk'oku alonzize omu kucîshoga abâge, ¹² oku arhalola bijiro, ci bulonza bw'owahamagala yêne, anaci-bwirwa, mpu^w: *Enfula yanashiga omuziba*, ¹³ nk'oku biyandisirwe mpu^x: *Narhonyize Yakobo, nashomba Ezau*. Nyamuzinda anahash'ijira nk'oku alonzize ¹⁴ Kurhi rhwaderhaga? Ka Nyamuzinda ankabamwo obulyâlyâ? Nta ma-ngo! ¹⁵ Kali yêne wabwiraga Musa, erhi^y: *Mbabalira oyu nnonzize okubabalira*, nnambera lukogo oyu nnonzize okubêra lukogo. ¹⁶ Kuziga birhali bya kulonza erhi bya kulibirha kwa muntu, ci bya bwonjo bwa Nnâmahanga. ¹⁷ Kandi Amandiko gaâbwizire Faraoni, erhi^z: *Nakuyimikaga nti nkuyêrekanemwo obubashe bwâni, lyo n'izîno lyâni likuzibwa omu igulu lyoshi*. ¹⁸ Ntyôla, anababalire oyu alonzize, n'oyu alonzize okudundaguza amudundaguze. ¹⁹ Okolaga

^u9.7 : Murh 21, 12.

^v9.9 : Murh 18, 10. 14.

^w9.12 : Murh 25. 23.

^x9.13 : Mal 1, 2-3.

^y9.15 : Lub 33, 19.

^z9.17 : Lub 9, 16.

wambwira, erhi: «Cirhuma aciciduduma? Ndi wankalahira okujira ebi alonzize?»²⁰ We muntu, oligi odi mpu wajisa Nyamuzinda kadali? K'akantu omuntu abumbaga kankamubwira, erhi: «Carhumaga wanjira ntya?»²¹ K'omubumbi arhankakolêsa ibumba lyâge nk'oku alonzize, n'okurhenza mw'eryo ibumba liguma akantu ki-njinja n'akantu ka ntyantya?²² Naye Nnâmahanga, omu kuyêrekana obukunizi bwâge n'okumanyisa obubashe bwâge, akaba alêmbîre n'obutudu bunji ebire-mwa bikwânîne obukunizi byâli hofi h'okubererereka,²³ akaba alonzize okuyêrekana obuhirhi bw'obukuze bwâge oku biremwa by'olukogo yene ali ayôsire arheganyîze obukuze.²⁴ N'ebyo biremwa by'olukogo byo rhwe ahamagalaga, a-rhali omu Bayahudi bône, ci n'omu bapagani.²⁵ Kwo adesire omu kanwa ka Hozeya, erhi^a: *Nayirika lubaga lwâni abarhâli lubaga lwâni, na murhonyi wâni orhâli murhonyi*;²⁶ n'aba babwiriragwa, mpu^b: *Murhali lubaga lwâni, abo bonêne baderhwe bene Nyamuzinda ozîne*.²⁷ Naye Izaya aderhîre Israheli, erhi: *ciru bene-Israheli bankaluga nka mushenyi gw'o-mu nyanja, obusigale bwône bwânacizibwe*;²⁸ bulya Nyakasane ayunjuza duba na buzira kushubira nyuma akanwa kâge omu igulu^c.²⁹ Kandi Izaya âli erhi alêbire, mpu^d: *Acibaga Nyakasane w'Emirhwe arharhulekeraga iburha, singa rhwâbire okwa Sodomô, singa rhwâshushire Gomora*.³⁰ Kurhi rhwaderhaga? Rhuderhe oku abapagani barhashimbaga bushinga-nyanya bashikîrîre obushinganyanya, bwo bushinganyanya burhenga omu buyemêre;³¹ Ci bene-Israheli bôhe bakag'ishimba irhegeko ly'obushinganyanya-nya, ery'irhegeko barhalihiakagakwo.³² Carhumire? Bulya barhacikubagiraga buyemêre, ci bacikubagira ebijiro, na ntyo basârhalâ oku ibuye ly'okusârhaza,³³ nka kulya biyandisirwe, mpu^e: *Ka murhabwini oku mpizire omu Siyoni ibuye ly'okusârhaza n'ibuye ly'okuhirimya? Ci oliyemîre arhankabonêsibwa nshonyi*.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 9

God's Election of Israel

¹ Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ² ὅτι λύπη μοί ἐστιν μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὁδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ³ ἡύχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, ⁴ οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἰοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθήκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ⁵ ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. ⁶ Οὐχ οἶον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ οὗτοι Ἰσραὴλ ⁷ οὐδ' ὅτι εἰσιν σπέρμα Ἀβραὰμ πάντες τέκνα, ἀλλ', Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα. ⁸ τοῦτ' ἔστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα. ⁹ ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος, Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός. ¹⁰ οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἐνὸς κοίτην ἔχουσα, Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ¹¹ μήπω γὰρ γεννηθέντων μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ φαῦλον, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ θεοῦ μένη, ¹² οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἔρρεθη αὐτῇ ὅτι Ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι, ¹³ καθὼς γέγραπται, Τὸν Ἰακώβ ἡγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαὺ ἐμίσησα. ¹⁴ Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. ¹⁵ τῷ Μωϋσῇ γὰρ λέγει, Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ καὶ οἰκτιρήσω ὃν ἂν οἰκτιρίω. ¹⁶ ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος ἀλλὰ τοῦ ἐλεῶντος θεοῦ. ¹⁷ λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραῷ ὅτι Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξηγείρά σε ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ. ¹⁸ ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. **God's Wrath and Mercy** ¹⁹ Ἐρεῖς μοι οὖν, Τί [οὖν] ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν; ²⁰ ὦ ἄνθρωπε, μενοῦνγε σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, Τί με ἐποίησας οὕτως; ²¹ ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; ²² εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατόν αὐτοῦ ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκευὴ ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, ²³ καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκευῇ ἐλέους ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν; ²⁴ οὐς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν, ²⁵ ὥς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει, Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου λαόν μου καὶ τὴν οὐκ ἡγαπημένην ἡγαπημένην. ²⁶ καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἔρρεθη αὐτοῖς, Οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος. ²⁷ Ἡσαΐας δὲ κρᾶζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ, Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὥς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπόλειμμα σωθήσεται. ²⁸ λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ποιήσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. ²⁹ καὶ καθὼς προεῖρηκεν Ἡσαΐας, Εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὥς Σόδομα ἂν

^a9.25 «Loammi», izino Iya mwana wa Hozeya, lidesire «orhali lubaga lwâni »: Hoz 2, 23

^b9.26 : Hoz 2, 25; 2.1.

^c9.28 : Iz 10. 22-23.

^d9.29 : Iz 1, 9.

^e9.33 : Iz 28. 16.

ἐγενήθημεν καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὠμοιώθημεν. Israel and the Gospel ³⁰ Τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην κατέλαβεν δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως, ³¹ Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης εἰς νόμον οὐκ ἔφθασεν. ³² διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων · προσ-έκοψαν τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, ³³ καθὼς γέγραπται, Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταίσχυνθήσεται.

10

Abayahudi barhamanyiriraga obushinganyanya bwa Nnâmahanga

¹ Bene wirhu, eci omurhima gwâni gucifinja n'ecinsengerera emwa Nyamuzinda: nti nabo bacunguke. ² Neci mpamîrizize oku bashibirira Nnâmahanga, ci obushiru bwâbo burhali oku bushingânîne okuba. ³ Bulyâla barhamanyiriraga obushinganyanya bwa Nnâmahanga, ci balonza obwâbo bushinganyanya, na ntyo balahira okushimba obushinganyanya bwa Nnâmahanga. ⁴ Bulya obushwinjiro bw'Irhegeko, ye Kristu, ye nayêza ngasi mwemêzi. ⁵ Oku bushinganyanya burhenga omu marhegeko Musa ayandisire, mpu^f: *Omuntu wabushimbe, bunamulamyê*. ⁶ Ci obushinganyanya burhenga omu buyemêre kwo budesire ntyala, mpu: *Orhaderhaga omu murhima gwâge, mpu: Ndi wankasôkera omu irunga?* kwo kuderha mpu agend'imanulamwo Kristu; ⁷ nisi, erhi: *Ndi wankayandagalira ornu kuzimu?* Kwo kuderha mpu aj'iynamula Kristu omu bafû. ⁸ Bici budesirage obwo? Mpu: *Oluderho luli hofi nâwe, lukuli, omu kanwa n'omu murhima*; n'olwo luderho bwo bugo bw'obuyemêre rhuyigîriza. ⁹ Bulya, akaba omu kanwa kâwe onahamîrize oku Yezu ye Nyaka-sane, n'akaba oyemîre omu murhima gwâwe oku Nyamuzinda amufûsize omu bafû, wâcunguka. ¹⁰ Neci, obuyemêre bw'ornu murhima bwo buhisa omuntu oku obushinganyanya, n'obuhamîrize bw'akanwa bwo huhisa omuntu oku bucunguzi. ¹¹ K'Amandiko garhadesiri, mpu: *Ngasi yeshi omuyemîre a-rhakabona nshonyi?* ¹² Bulya nta kabôlo ekarhi k'Abayahudi n'Abagereki: ali Nyakasane muguma, mwâmi wa boshi, ye shobôza abarnushenga boshi; ¹³ bu-lya ngasi yeshi wanashenge izîno⁹ Iya Nyakasane anacire. ¹⁴ Ci kwône kurhi bankamushenga barhanamuyemîri? Na kurhi ba-nkayemêra oyu barhasag'iyumva? Na kurhi bankayumva akaba ntâye waba-bwîriza? ¹⁵ Na kurhi bankaja bahanûla barhanarhumirwi? Kuyandisirwe, mpu^h: *Oku amagulu g'abaja-bugo b'emyanzi y'akalembe gayinjija!* ¹⁶ Ci kwône arhali boshi bayankirîre Emyanzi y'Akalembe. Izaya akudesire, erhiⁱ: *Yagirwa, ndi wayemîre obugo bwirhu?* ¹⁷ Ntyo obuyemêre omu kuhanûla burhenga, n'o-kuhanûla kujirwa n'akanwa ka Kristu. ¹⁸ Ci nani ndôsize: «Ka barhayumvagya?» Neci mâshi! *Ciru n'izu lyabo lyayumvikîne^j omu igulu lyoshi, n'enderho zâbo zahisire ngasi haba muntu.* ¹⁹ Nshubir'idôsa: «K'Israheli arhayumvagya bwinja? «Musa ye murhanzi w'okushuza, erhi^k: *Narnmuyumvîsa obumvu oku ishanja lirhâli ishanja, nâmmuzûsâmwo obukunizi oku ishanja lirhajira bukengêre.* ²⁰ Ciru Izaya arhayôbohaga okuderha, erhi^l: *Abarhakag'innonza bo bambwîne, abarhakag'indôsa bo nacyêresire.* ²¹ Ci bene-Israheli ababwira, erhi^m: *Omulegerege gwoshi, olu lubaga lurhumva lunali lugoma, nalulambûlîre amaboko.*

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 10

¹ Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ ἡ δέησις πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς σωτηρίαν. ² μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ³ ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν [δικαιοσύνην] ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν ⁴ τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

Salvation for All

⁵ Μωϋσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ [τοῦ] νόμου ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. ⁶ ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτως λέγει, Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν

^f10.5 : Lev 18,5.

^g10.13 : Yow 3,5.

^h10.15 10, 15: Iz 52. 7.

ⁱ10.16 10, 16: Iz 53. 1.

^j10.18 : Lul 18 (19). 5.

^k10.19 : Lush 32, 21.

^l10.20 : Iz 65, 1.

^m10.21 : Iz 65. 2.

οὐρανόν; τοῦτ' ἔστιν Χριστὸν κατ-αγαγεῖν ⁷ ἢ, Τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτ' ἔστιν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ⁸ ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τοῦτ' ἔστιν τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν. ⁹ ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ ¹⁰ καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. ¹¹ λέγει γὰρ ἡ γραφή, Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ κατασχευθήσεται. ¹² οὐ γάρ ἐστιν διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλλήνος, ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν ¹³ Πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται. ¹⁴ Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσωσιν οὐ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσωσιν χωρὶς κηρύσσοντος; ¹⁵ πῶς δὲ κηρύξωσιν ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν; καθὼς γέγραπται, Ὡς ὥραϊοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων [τὰ] ἀγαθὰ. ¹⁶ Ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει, Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ¹⁷ ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Χριστοῦ. ¹⁸ ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. ¹⁹ ἀλλὰ λέγω, μὴ Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω; πρῶτος Μωϋσῆς λέγει, Ἐγὼ παραζηλώσω** ὑμᾶς **ἐπ' οὐκ ἔθνει, **ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ** ὑμᾶς. ²⁰ Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει, Εὐρέθην** [ἐν] **τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανῆς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν. ²¹ πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει, Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

11

Israheli arhakahuliragwa lwoshi

¹ Ka ndôsagye: «Ka Nyamuzinda akabulirage ishanja lyâge? «Ciru n'ehitya! Ka nieki ntali mwene-Israheli, w'omu iburha ly'Abrahamu na w'omu bûko bwa Benyamini? ² Nnâmahanga arhakabuliraga olubaga lwâge acîshogaga kurhenga mîra. Nkabaga kuhaba muhabire kurhi Amandiko gadesire kuli Eliya erhi aciduduma emwa Nnâmahanga mpu alega Israheli? ³ Erhi: «Yagirwa, bayîsire abalêbi bâwe, bahongola ngasi lûsho lwâwe; nani niene ncisigîre, banadwîrhe balonza okunyîrha». ⁴ Na cici Nyamuzinda amushuzize? Erhi: «Nacishozire bantu bihumbi nda barhagonyeraga Baali idwi.» ⁵ Ntyo kuhika ene hacisigire abantu bacîshozirwe n'enshokano ya Nnâmahanga. ⁶ Ci akaba eri nshokano, birhaciri bijiro birhumire; n'acibaga arhâli ntyo, e-nshokano erhankacibire nshokano.

⁷ Kurhi rhwaderhaga? Eci Israheli alonza, arhasag'icibona; ci abacibwîne banali bishogwa. Abandi badundaguzibwa, ⁸ nk'oku biyandisirwe, mpuⁿ: Nyamuzinda abahîre omurhima gw'obungolongolo, abaha amasu g'olubwibwi n'amarhwiri g'ebihuli kuhika ene. ⁹ Naye Daudi aciderhire, mpu: Ecîbo câbo cibabêre isi, cihinduke murhego, cibe ibuye ly'okusârha, lunabè lwo luhembo lwabo! ¹⁰ Amasu gâbo gajemwo olubwibwi ganahûrhe! Obaherhe omugongo, barhacifaga^o bayinamusire!

¹¹ Nani ndôsizagye: «Ka kusarhala kwarhumire bahirima?» Kubesha! Ci okuhirima kwâbo kwâbîre bucire bw'abapagani, mpu lyo bayumva obwâgalwa. ¹² N'akaba okuhirima kwabo kwahindusire buhirhi bw'igulu, n'obukenyi bwaâbo bwaba buhirhi bw'abapagani, hano bagaluka ntuliri, ka barhahagaze kulu-sha? ¹³ Co cirhumire mmubwîra, mwe bapagani, oku mba ntumwa y'abapagani, n'obugo bwâni nnonza buje irenge, ¹⁴ nti lyo nzûsa obumvu bwa bene wirhu b'ishanja lyâni, nnambacungulemwo baguma-baguma. ¹⁵ Bulya, akaba okukagwa kwâbo kwadwîrhe omulungano gw'igulu, bici okugaluka kwâbo kwayish'iba, kurhacibiri kufûka omu bafû?

¹⁶ Kali enshano ekaba nyinja, obuntu bwoshi bunabe bwinja; n'omuzi erhi gwankaba mwinja, amashami nago ganayinjihe. ¹⁷ Akaba hali amashami gatwîrwe, nawe we murhi gw'emuzirhu wabâ we hirwa ahâli hâgo, wâshangira amagoba garhenga omu cikundukundu c'omuzeti, omanyè wankalimbira amashami. ¹⁸ N'okuderha mpu walimba, okengêre oku arhali we hêka ecikundukundu, ci ecikundukundu co cikuhêka. ¹⁹ Neci, wanaderha, erhi: «K'amashami garhatubagwa mpu lyo nnja ahâli hago?» ²⁰ Ntyo kwo biri! Gatwîrwe erhi kubula obuyemêre kurhuma, nawe buyemêre bwarhumire wahabêra. Omanyè wankacibona; ci oyôbohe erhikwo. ²¹ Bulya, akaba Nyamuzinda arhababuliraga amashami mamerêra, ka we ababalira? ²² Kuziga omanyè obwinja n'obukali bwa Nyamuzinda: bukali kuli balya bahirimire, bwinja bwa Nyamuzinda kuli we, casinga obêre mwo obwo bwinja; akaba arhali ntyo, nawe kutûbwa wanayish'itûbwa. ²³ Nabo bakaba barhabêziri omu kubula obuyemêre kwâbo, abashubiza omu mashami

ⁿ11.8 : Lush 29, 3; Iz 29, 10.

^o11.10 : Lul 68 (69), 23-24. Omu 11, 18: ecikundukundu co cigundu c'omuzeti batwagakwo amashami bashwêkerakwo agarhenga emuzirhu: muli Kristu abemêzi bayahudi bayûshulwakwo abemezi barhenga omu gandi mahanga, lola Ef 2, 19-22).

g'omurhi; bulya Nnâmahanga arhankabula obuhashe bw'okushub'ibashubizamwo. ²⁴ Akaba w'oyo watwirwe oku muzeti gw'erubala wameragakwo, wahirwa oku muzeti mwinja gurhali gw'enkomoka yâwe, kurhi bôhe bankabulaga kwahirwa oku muzeti gw'imerero lyâbo?

²⁵ Nanga, bene wirhu, ntalonza muhabe eri ihwe, nti lyo murhag'icikubagira obushinganyanya bwinyu: baguma muli bene-Israheli bayôrha bali bagoma kuhika abapagani bayishe ntuliri. ²⁶ Na ntyôla Israheli yeshi acu-nguka, nk'oku biyandisirwe, mpu^p: *Omuciza arhenga e Siyoni; ye warhenza obubî muli Yakobo.* ²⁷ Yo ndagâno yâni rhweshi nabo eyo, amango narhenza ebyâha byâbo^q.

²⁸ Ncci, rhukalola Emyanzi y'Akalembe, bali bashombanyi erhi mwe murhuma; ci rhukalola okubacîshogagwa, bali barhonyi erhi bashakulûza bâbo barhuma. ²⁹ Bulya Nyamuzinda akashobôza omuntu n'akamuhamagala, arhacigalula akanwa kâge. ³⁰ Nka kulya mîra mwakag'igomera Nnâmahanga, na bunôla mwababalîrwe erhi bugomi bwâbo burhuma, ³¹ nabo kwo na kuguma, bunôla bali bagomi erhi obwonjo mwaberîrwe burhuma, mpu lyo nabo bayish'ibabaliirwa. ³² Bulya Nyamuzinda ashwêkîre abantu boshi omu bugomi, mpu lyo ababêra obwonjo boshi.

Paolo acitakirira obushinganyanya n'olukogo lwa Nnâmahanga

³³ O! (yaga) we, nnakagali w'obugale n'obushinganyanya n'obumanye bwa Nyamuzinda! Oku emihigo yâge erhamanyîkana kwo n'enjira zâge zirhayumvikana! ³⁴ Ye ndi okola omanyire enkengero za Nyakasane? Ndi okola ojire omu ihano lyâge? ³⁵ Ndi okola omugabîre mpu ayish'imugalulira? ³⁶ Bulya byoshi emwâge birhenga, ye ruma bihaba, binaba byâge. Aje irenge emyâka n'e-myâka. Neci, ntyo!

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 11

The Remnant of Israel

¹ Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλῆτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. ² οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνων. ἢ οὐκ οἶδατε ἐν Ἡλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή, ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ; ³ Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος καὶ ζητοῦσιν τὴν ψυχὴν μου. ⁴ ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; Κατέλιπον ἑμαυτῷ ἐπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. ⁵ οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν ⁶ εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων, ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις. ⁷ τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν, ⁸ καθὼς γέγραπται, "Ἐδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. ⁹ καὶ Δαυὶδ λέγει, Γεννηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα** καὶ εἰς θήραν **καὶ εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς, ¹⁰ σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.

The Salvation of the Gentiles

¹¹ Λέγω οὖν, μὴ ἔπαισαν ἵνα πέσωσιν; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ παραζηλώσαι αὐτούς. ¹² εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμος καὶ τὸ ἥτημα αὐτῶν πλοῦτος ἔθνων, πόσω μᾶλλον τὸ πληρῶμα αὐτῶν. ¹³ Ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς ἔθνεσιν· ἐφ' ὅσον μὲν οὖν εἰμι ἐγὼ ἔθνων ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, ¹⁴ εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. ¹⁵ εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσ-λημψις εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; ¹⁶ εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ρίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. ¹⁷ εἰ δὲ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἁγριέλαιος ὢν ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς καὶ συγκοινωνὸς τῆς ρίζης τῆς πίότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, ¹⁸ μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων· εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι οὐ σὺ τὴν ρίζαν βαστάζεις ἀλλ' ἡ ρίζα σέ. ¹⁹ ἐρεῖς οὖν, Ἐξεκλάσθησαν κλάδοι ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. ²⁰ καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἔστηκας. μὴ ὑψηλὰ φρόνει ἀλλὰ φοβοῦ ²¹ εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, [μὴ πως] οὐδὲ σοῦ φείσεται. ²² ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεισόντας ἀποτομία, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότης θεοῦ, ἐὰν ἐπιμένης τῇ χρηστότητι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. ²³ κἀκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμένωσιν τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται· δυνατὸς γὰρ ἐστὶν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. ²⁴ εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπτης ἁγριελαίου καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσω μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ. ²⁵ The Restoration of Israel Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ᾔτε [παρ'] ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρως ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν ἄχρι οὗ τὸ πληρῶμα τῶν ἔθνων εἰσέλθῃ ²⁶ καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται, "Ἦξει ἐκ Σιών ὁ ῥυόμενος, ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. ²⁷ καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς

^p11.26 Hashushire hitya Iz 46, 13.

^q11.27 : Iz 59, 20; Yer 31, 31-34.

ἀμαρτίας αὐτῶν. ²⁸ κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἔχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας ²⁹ ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλήσις τοῦ θεοῦ. ³⁰ ὥσπερ γὰρ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, ³¹ οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπειθήσαν τῷ ὑμετέρῳ ἑλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ [νῦν] ἐλεηθῶσιν. ³² συνέκλεισεν γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ. ³³ Ὡς βάθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξεραύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. ³⁴ Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ³⁵ ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ³⁶ ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

12

Okufundika

Okuhinduka nterekêro y'okusimisa Nnâmahanga

¹ Bene wirhu, mmuhîre ihano erhi bwonjo bwa Nyamuzinda burhuma, nti muhâne emibiri yinyu nka nterekêro y'obuzîne, ntagatifu n'ey'okusimîsa Nnâmahanga. Ntyôla kwo mukwânîne okukolera Nnâmahanga n'omurhima. ² Mumanye mwankacîgererakwo er'igulu, ci muhinduke bantu bahyâhya omu murhima gwinyu, lyo mumanyîrira obulonza bwa Nnâmahanga; mumanye aminja, ebi akunda n'ebishingânîne lwoshi.

Obwirhohye n'obuzigire omu cinyabuguma

³ Enshokano nahîrwe erhumire, mbwîzire ngasi muguma muli mwe nti murhakag'icîgenza okulushire olugero, ci mucîlole okunakwânîne, nk'oku Nnâmahanga anagabîre ngasi muguma erhi amushobôza obuyemêre. ⁴ Bulya, nka kulya omu mubiri muguma rhujiramwo birumbu binji, na kulya ebirumbu byoshi birhajira mukolo muguma, ⁵ nirhu ntyo kwo rhuli banji, ci erhi rhunali mubiri muguma muli Kristu, na ngasi muguma ali cirumbu c'abâbo. ⁶ Kandi rhwahîrwe enshokano zirhali kuguma, ngasi muguma nk'oku anashobwîre. Owahirwe enshokano y'obulêbi, ayikolêse nk'oku obuyemêre bunadesire; ⁷ owahîrwe enshokano y'okurhumikira abâbo, arhumike kwînja; owahîrwe e-nshokano y'okuyigîriza, ayigîrize; ⁸ owahîrwe ey'okuhanûla, ahanûle. Owarhabâla abakenyi, arhageraga; okulîre abâbo, abashibirire; owababalira owâbo, amubabalire n'enshagali. ⁹ Obuzigire bwinyu burhabagamwo bulyâlya. Mushombe amabî, mucîshwêkere oku minja. ¹⁰ Muzigirane nk'abalondana; ngasi muguma akakenga abâbo nk'abamukulîre. ¹¹ Mube ba bushiru buzira bwôlo, mube n'emirhima mikombêdu, murhumikire Nyakasane. ¹² Mushagaluke omu bulangalire, murhadundaganaga omu mango g'amalibuko, mushenge burhahusa. ¹³ Mukarhabâla abatagatifu omu bulangalire bwâbo, mukahandîsa ebigolo.

Okuzigira abantu boshi, ciru n'abashomhanyi

¹⁴ Mukagisha abammulibuza; mukahâna obwanga, murhanahîra mukahehêrera ndi. ¹⁵ Mukashagaluka n'abashagalusire, munalake haguma n'abalaka. ¹⁶ Mukalolana kuguma mwêne na nnene. Murhakag'ilonza okukulira abandi; ci musime obwirhohye. Murhacîjiraga birhonzi omu masû ginyu mwêene. ¹⁷ Mumanye mwankagalulira omuntu obubî oku bundi. Mukalonza okujira aminja embere z'abantu boshi. ¹⁸ Erhi kwankahashikana, mucîsêze okuba n'omurhûla n'abantu boshi. ¹⁹ Murhakag'icîhola mwenene, bîra bani, ci muleke obukunizi bwa Nyamuzinda bwône buyish'icîhola, bulya kuyandisirwe, mpu^r: *Okucîhola kuli kwâni! Niene nayish'ilyûla ngasi muntu nk'oku akwânîne. Nyakasane okudesire.* ²⁰ Ci omushombanyî^s wawe erhi ankashalika, onamushalûle; akaba agwêrhwe n'enyôrha, onamuhe eci anywa. Okumujirira ntyo kuli kulunda amakala g'omuliro oku irhwe lyâge. ²¹ Omanyane wankahimwa n'ohubi, ci ohime obubi omu kujira aminja.

^r12.19 : Lush 32, 35.

^s12.20 : Mig 25, 21-22

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 12

The New Life in Christ

¹ Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν ² καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἵῳ τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. ³ Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως. ⁴ καθάπερ γὰρ ἐν ἐνὶ σώματι πολλὰ μέλη ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πράξιν, ⁵ οὕτως οἱ πολλοὶ ἐν σώμα ἔσμεν ἐν Χριστῷ, τὸ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. ⁶ ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθείσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητεῖαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, ⁷ εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ⁸ εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδίδους ἐν ἀπλότῃ, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἰλαρότητι.

Rules of the Christian Life

⁹ Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, ¹⁰ τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, ¹¹ τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ δουλεύοντες, ¹² τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ¹³ ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. ¹⁴ εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας [ὑμᾶς], εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. ¹⁵ χαίρειν μετὰ χαιρόντων, κλαίειν μετὰ κλαιόντων. ¹⁶ τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. ¹⁷ μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες, προνοοῦμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων ¹⁸ εἰ δυνατόν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες ¹⁹ μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ ὁδοὶ τὸν ὀργῇ, γέγραπται γάρ, Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. ²⁰ ἀλλ' ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ²¹ μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

13

Okuyumva abarhegesi

¹ Ngasi muntu akayumva abarhegesi bamukulîre; bulya nta bukulu bu-rharhenga emwa Nnâmahanga, n'amarhegesi ganahaba goshi Nyamuzinda yêne wagajiraga. ² Ntyôla, ngasi ogomera omurhegesi, erhi irhegeko Iya Nnâmahanga agomîre, n'abagoma bône bacilêrhere obuhane. ³ Abarhegesi baârhalî ba kuyôbohwa n'abajira aminja, ci abajira amabî bo bakwânîne okubayôboha. K'olonzize okurhayôboha abarhegesi? Okâjira aminja, bakusîma, ⁴ bulya abo barhegesi Nnâmahanga wabarhumaga mpu bakujirire aminja. Ci erhi wankakola amabî, oyôbohe; bulyâla arhalî busha bahêkera engôrho. Bali ntumwa za Nyamuzinda na baganda b'obukunizi bwâge balyûza abakola amabî. ⁵ Kuziga kukwânîne okubayumva, arhalî bwôba bwône burhumire, ci n'izû ly'omu murhima lirhumire. ⁶ Kwo kunarhuma mwavurha okwo; bulya abarhegesi kwo banali nka baganda ba Nnâmahanga bajira omukolo gwâbo. ⁷ Mukâha ngasi muguma ebi anakwânîne: omuvurhîsa, mumuvurhire; omuhôza, mumuhe ihôro; ow'okurhînywa, mumurhînye; n'okwânîne okukuzibwa, mumukuze.

Obuzigire Iyo ishwinjiro ly'amarhegeko

⁸ Murhabêraga omu mwenda gw'omuntu aha nyuma ly'omwenda gw'obuzi-gire; bulya ozigîre abâbo erhi ayunjuzize amarhegeko goshi. ⁹ Kwo binali; aga marhegeko^t: Orhahîra okahusha; orhahîra okaniga; orhahîra okazimba; orhahîra okayemêra enyifinjo mbî, n'agandi marhegeko, goshi gali muli eci cinwa^u: Ozigire abinyu nk'oku ocizigira wene. ¹⁰ Ahali obuzigire harhankaboneka bubî oku bandi. Kuziga obuzigire Iyo ishwinjiro ly'amarhegeko.

Obuze buli hofi

¹¹ Câba murhababiri mango gahi gano rhulimwo. Amango g'okuzûka gahi-sire. Obucire bukola burhuli hofi kulusha amango rhwarhondêraga okuyemêra. ¹² Obudufu bwaling'igera, n'obuce buyiruka. Kuziga

^t13.9 : Lub 20, 13-17.

^u13.9 : Ozigire owinyu....., Iola Lev 19, 18.

rhulekage ebijiro by'omwizimya, rhufumbarhe amatumu g'obulangashane. ¹³ Rhucikenge omu lugendo lwirhu nk'oku kukwânine okujira izûba lyabasha. Rhuleke obudambî n'endalwe; nta kuhusha na nta kujira eby'obumaguza; nta nnongwe na nta bumvu; ¹⁴ muchundikire Nyakasane Yezu Kristu, murhanacikâg'irhogoza omubiri omu kushimba enyifinjo zâgwo.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 13

Obedience to Rulers

¹ Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ, αἱ δὲ οὗσαι ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ² ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν, οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρίμα λήμψονται. ³ οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶν φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν· τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. ⁴ θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν ἐκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. ⁵ διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνειδήσιν. ⁶ διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. ⁷ ἀπόδοτε πᾶσιν τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν.

Brotherly Love

⁸ Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν· ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκεν. ⁹ τὸ γὰρ Οὐ μοιχεύσεις, Οὐ φονεύσεις, Οὐ κλέψεις, Οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνακεφαλαιοῦται [ἐν τῷ] Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ¹⁰ ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη. The Approach of the Day of Christ ¹¹ Καὶ τοῦτο εἰδότες τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα ἦδη ὑμᾶς ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι, νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ¹² ἡ νῦν προέκοπεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκοτός, ἐνδυσώμεθα [δὲ] τὰ ὄπλα τοῦ φωτός. ¹³ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζηλώ, ¹⁴ ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιείσθε εἰς ἐπιθυμίαν.

14

Okuzigira abazamba

¹ Oli ngonyi omu buyemêre mumuyankirire buzira kumujisa kadali oku bimurhindiza. ² Hali omanyanya mpu ankalya ngasi biryo; omuzamba yehe arhalya ezirhali nshogo-lubala zône. ³ Owalya amanye arhagayaguzagya orhalya; n'orhalya arhagambaga owalya, bulya Nnâmahanga amuyankirîre. ⁴ Oli ndi w'oyo mpu watwa olwa mwambali wa bene? Ayimanzire erhi ahirimire, okwo kuyêrekire nnâhamwâbo. Ci kuyimanga anayôrha ayimanzire, bulya arhali misi Nyakasane abuzire y'okumulanga arhahirime. ⁵ Hali omanyanya mpu olusiku lurhashusha lundi; haligi n'owundi omanyanya mpu ensiku zoshi ziri kuguma. Ngasi muguma ashimbe oku abwîne omu irhwe lyâge. ⁶ Okenga ensiku, akujira Nyakasane orhumire; n'olya ngasi biryo, Nyakasane orhuma akujira, bulya avuga Nnâmahanga omunkwa; orhalya naye Nyakasane orhuma akuleka, anavuga Nnâmahanga omukwa. ⁷ Bulya ntâye muli rhwe ocilamira yene, na ntâye ocifira yene. ⁸ Rhukalama, Nyakasane rhulamira, na rhukafa, Nyakasane rhufira. Omu kalamo n'omu lufû, rhuli ba Nyakasane. ⁹ Bulya Kristu afire anafûka mpu lyo aba Mwâmi w'abafire n'abazîne. ¹⁰ Ci w'oyo, cirhuma otwa olubanja lwa mwene winyu? Nawe we, cirhuma ogayaguza mwene winyu? Kali rhweshi rhweshi rhwâhamagalwe omu lukîko lwa Nyamuzinda, ¹¹ bulya kuyandisirwe, mpu^v: *Nyakasane adesire, erhi: Mbofa akalamo kani orhabwîni ngasi idwi lyanfukamîra na ngasi lulimi lwaha Nyamuzinda irenge lyage!* ¹² Kuli kuderha oku ngasi muguma muli rhwe ânabûlane yene embere za Nnâmahanga. ¹³ Kuziga rhuleke okukatwîrana emanja rhwêne na nnene; rhumanye erhi kwo rhwankarhuma mwene wirhu asârhalâ erhi ahirima. ¹⁴ Mmanyire, nna-nyemîre muli Nyakasane oku nta kantu kahumânya omu bwôrhere bwâko; ci obwîne oku kantu kalebe kali kabî, oyo kanamuhumânya. ¹⁵ Erhi wankale-rhera mwene winyu oburhe erhi biryo birhuma, erhi orhacishimbiri enjira y'obuzigire. Mâshi omanyane wankarhuma mwene winyu Kristu afiraga ahera erhi biryo byâwe birhuma! ¹⁶ Mumanye mwankalangika irenge linyu oku bijâci. ¹⁷ Kali Obwâmi bwa Nyamuzinda burhali bwâmi bwa biryo erhi bwa binyôbwa, ci buba bushinganyanya, na murhûla, na nshagali muli Mûka Mutagatifu. ¹⁸ Okolera Kristu ntyôla, asimîsa Nnâmahanga, n'abantu

^v14.11 : lz 45, 23; 49, 18.

banamusîme. ¹⁹ Kuziga kukwânîne rhushimbulire ebilêrha omurhûla n'ebyankarhabâla abirhu. ²⁰ Mâshi omanye wankanashâba omukolo gwa Nnâmahanga erhi biryo birhuma. Neci, ntababiri oku ebiryo byoshi biri binja; ci bihinduka bibî oku muntu obirya omu kusaârha abandi. ²¹ Kuli kwinja okurhâlya enyama, okurhanywa erivayi, n'okurhajira akantu kankarhuma mwene winyu asârhalâ, erhi ahirima, erhi abula emisi. ²² Obuyemêre bwawe ogwêrhe, obulange omu murhima gwâwe embere za Nnâmahanga. Iragi lyâge omuntu omurhima gwâge guruhalongoza amango a-dwîrhe ahiga ebi ajira! ²³ Ci ngasi yeshi ojakw'alya anadwîrhe arhindira, erhi mîra ayâgaga, bulya arhashimbiri izû ly'obuyemêre bwâge; na ngasi kantu karharhenga omu izû ly'obuyemêre erhi câha.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 13

Do Not Judge Your Brother

¹ Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ² ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. ³ ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, ὁ δὲ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω, ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. ⁴ σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει· σταθίσεται δέ, δυνατεῖ γὰρ ὁ κύριος στήσαι αὐτόν. ⁵ ὃς μὲν [γὰρ] κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῖ πληροφορεῖσθω. ⁶ ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν κυρίῳ φρονεῖ· καὶ ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων κυρίῳ οὐκ ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. ⁷ οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἐαυτῷ ζῇ καὶ οὐδεὶς ἐαυτῷ ἀποθνήσκει ⁸ ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. ⁹ εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς ἀπέθανεν καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. ¹⁰ σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ θεοῦ, ¹¹ γέγραπται γάρ, Ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. ¹² ἄρα [οὖν] ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει [τῷ θεῷ]. Do Not Make Your Brother Stumble ¹³ Μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν· ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον. ¹⁴ οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκεῖνῳ κοινόν. ¹⁵ εἰ γὰρ διὰ βρώμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς· μὴ τῷ βρώματί σου ἐκείνον ἀπόλλυε ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν. ¹⁶ μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. ¹⁷ οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρώσις καὶ πόσις ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἀγίῳ ¹⁸ ὁ γὰρ ἐν τούτῳ δουλεύων τῷ Χριστῷ εὐάρεστος τῷ θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ¹⁹ ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. ²⁰ μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρὰ, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. ²¹ καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει. ²² σὺ πίστιν [ἦν] ἔχεις κατὰ σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει ²³ ὁ δὲ διακρινόμενος ἐάν φάγῃ κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὁ οὐκ ἐκ πίστεως ἁμαρτία ἐστίν.

15

¹ Rhw'ono, rhwe rhugwêrhe emisi, kukwânîne rhulembere obuzamba bw'engonyi, rhunaleke okukalongereza ebirhusimîsize. ² Ngasi muguma muli rhwe alonze okusimîsa ababo omu kujira aminja n'omu kuhâna olwiganyo lwinja. ³ Bulya Kristu naye arhalongerezagya ebimusimîsize yêne; ci nk'oku biyandisirwe^w: *Ebijaci by'abakujâcira nabirage nie biciyôhakwo*. ⁴ N'ebyayandikagwa mîra byoshi, rhwe byayandikiragwa, mpu bibe nyigîrizo zirhu, lyo rhuba n'obulangelire omu kubona kurhi Nnâmahanga akag'irhandûla n'okurhuliriza olubaga lwâge omu Mandiko matagatifu. ⁵ Mâshi Nyamuzinda, cisiki c'okulembere amalibuko n'ec'oburhulirize^x, ammuhe okuyumvanya mwêne na nnene oku lwiganyo lwa Yezu Kristu, ⁶ lyo mweshi hagama n'omurhima muguma n'izû liguma, muha Nyamuzinda n'Ishe wa Nnawirhu Yezu irenge. ⁷ Co cirhumire mukayankirirana mwêne na nnene nka kulya Kristu ammu yankiriraga oku irenge lya Nyamuzinda. ⁸ Ka mmubwîne bwinja: Kristu acîjizire murhumisi w'abakembûle, mpu lyo ayunjuza amalaganyo Nyamuzinda alaganyagya bashakulûza bâbo. ⁹ Nabo abapagani bakuza Nyamuzinda erhi bwonjo bwâge burhuma, nka kulya Amandiko gadesire, mpu: *Okwo kwo kwanarhume nakukuza omu mashanja, nnanyimbe irenge ly'izîno lyâwe*. ¹⁰ Kuyandisirwe kandi, mpu^y:

^w15.3 : Lul 68 (69), 10.

^x15.5 : 2 Sam 22, 50; Lul 17, 50.

^y15.10 : Lush 32. 43.

Mwe mashanja g'igulu, mucîshinge haguma n'olubaga lwage. ¹¹ Kushubir'iyandikwa, mpu^z: *Mwe mashanja mweshi, mukuze Nyakasane, ninyu lubaga lwoshi lw'igulu, mukome kagasha.* ¹² Naye Izaya adesire, mpu^a: *Mwene Yese âyisha, ayish'irhegeka amashanja goshi; ye wanaba bulangalire bw'abantu b'igulu lyoshi.* ¹³ Nyamuzinda w'okulangalirwa ammuhe amasîma n'omurhûla omu buycemêre bwinyu, Iyo muyunjula bulangalire oku buzibu bwa Mûka Mutagatifu.

Enyushulo

Obugo bwa Paolo

¹⁴ Nani niene mmanyire kwinja, bene wirhu, oku mw'oyo muyunjwîre nkengêro nyinja, oku muyunjwîre ngasi bumanye, n'oku muhashire okukahanûlana mwêne na nnene. ¹⁵ Ci kurharhumire ntammuyandikira, na haguma ntammufyefyerhîze, nti mmukengêze, nnanshimbe izû ly'enshokano Nnâmahanga anshobôzize ¹⁶ y'okuba muja-bugo wa Yezu Kristu omu bapagani na mudâhwa w'Emyanzi y'Akalembe ya Nnâmahanga, nti Iyo enterekêro y'abapagani ehinduka ntagatifu muli Mûka Mwimâna, enasimîse Nnâmahanga. ¹⁷ Ntyôla nani nancîkunga muli Yezu Kristu nkalola omukolo nkolera Nyamuzinda. ¹⁸ Bulya ntâko nakahalîzize okuderha ebi Yezu Kristu arha-njirisagya mpu Iyo abapagani bayumva, omu nderho n'omu bijiro, ¹⁹ oku buha-she bw'ebimanyiso n'ebisomerîne, n'oku buhashe bwa Mûka Mutagatifu. Ntyôla kwo nalumîzize Emyanzi y'Akalembe ya Kristu kurhenga e Yeruzalemu kuhika e Ileriya^b. ²⁰ Ci kwône nalonza okumanyîsa Emyanzi y'Akalembe aha izîno Iya Kristu lirhal'isag'imanyibwa, nti ntag'iyûbakira oku ciriba cahumbagwa n'owundi, ²¹ nti Iyo nnanshimba kulya kuyandisirwe, mpu^c: *Balya barhasag'imubwirwa, bâmubone, na balya barhasag'iyumva bamuderha, bâmuyumve.*

Emihigo y'okubalama

²² Okwôla kwo kwakazag'impanza kanji-kanji okuja emwinyu. ²³ Ci lero bunôla nta mukolo ncigwêrhe mwo bino bihugo, na kulya kuba kurhenga myâka minji erhi kucifinja ncifinja okuja emwinyu, ²⁴ hano nja e Hispaniya... Lero nnangalire nti nammubona hano ngera, na nti mwe mwanayish'impisa omu njira y'okujayo bano mba namayûs'immukumbuluka. ²⁵ Ci bunôla nkola narhang'ija e Yeruzalemu, ngend'irhumikirayo abatagatifu. ²⁶ Bulya Macedo-niya n'Akaya bâhizire okusholôlera abatagatifu b'e Yeruzalemu bali omu bulagîrire. ²⁷ Neci, bahizire okujira ntyo, ci erhi banakurhegesirwe; bulyâla, akaba abapagani bashangîre oku minja g'obunyamûka, nabo bakwânîne babarhabâle n'aminja g'en'igulu. ²⁸ Hano mba namayûsa ogwo mulimo, na hano mba namabafumbika eyo nsholôlo, Iyo naja e Hispaniya, ngerere emwinyu. ²⁹ Nnamanyire oku obu naja emwinyu, nayisha ndwîrhe obwimâna bw'obwanga bwa Kristu. ³⁰ Mmuhunyire, mâshi bene wirhu, Nnawirhu Yezu Kristu orhumire n'obuzigire bwa Mûka Mutagatifu, nti mundwîre omu kunsengerera emwa Nnâmaha-nga, ³¹ Iyo nfuma ababula-buyemêre b'e Yudeya, Iyo n'entûlo nahêka e Yeruzalemu eyankirirwa kwinja n'abatagatifu. ³² Na ntyo nyishe emwinyu n'enshagali, na Nyamuzinda akalonza, nduhûkire hitya ekagarhî kinyu. ³³ Nyamuzinda w'omurhûla abe nyinyu mweshi! Neci, Ntyo!

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 15

Please Your Fellow Men, Not Yourself

¹ Ὁφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ² ἕκαστος ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομὴν ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, Οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσαν ἐπ' ἐμέ. ⁴ ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν ἐγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ⁵ ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῶη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, θίνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

The Gospel for Jews and Gentiles Alike

⁷ Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ. ⁸ λέγω

^z15.11 : Lul 116 (117). 1.

^a15.12 : Iz 11. 10.

^b15.19 : Ileriya càli cihugo luhu-nyanja Adriyatika, ye Sloveniya ene

^c15.21 : : Iz 52. 15.

γὰρ Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων, ⁹ τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν, καθὼς γέγραπται, Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσιν καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. ¹⁰ καὶ πάλιν λέγει, Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. ¹¹ καὶ πάλιν, Αἰνεῖτε, πάντα τὰ ἔθνη, τὸν κύριον καὶ ἐπαινεσάτωσαν αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. ¹² καὶ πάλιν Ὑσαΐας λέγει, Ἔσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν. ¹³ ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρῶσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεῦν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.

Paul's Missionary Commission

¹⁴ Πέπεισμαι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοὶ ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης [τῆς] γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νοθετεῖν. ¹⁵ τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους ὡς ἐπαναμνησκῶν ὑμᾶς διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ ¹⁶ εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Χριστοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱεουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ¹⁷ ἔχω οὖν [τὴν] καύχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν θεόν ¹⁸ οὐ γὰρ τολμήσω τι λαλεῖν ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ¹⁹ ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος [θεοῦ] · ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ²⁰ οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ, ²¹ ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασιν συνήσουσιν.

Paul's Plan to Visit Rome

²² Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ²³ νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασιν τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ²⁴ ὡς ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν · ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ. ²⁵ νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. ²⁶ εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ. ²⁷ εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφείλεται εἰσὶν αὐτῶν · εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινωνήσαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσιν καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. ²⁸ τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς Σπανίαν ²⁹ οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς ἐν πληρώματι εὐλογίας Χριστοῦ ἐλεύσομαι. ³⁰ Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς[, ἀδελφοί,] διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος συναγωνίσασθαι μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεόν, ³¹ ἵνα ῥυθθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἡ διακονία μου ἢ εἰς Ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος τοῖς ἁγίοις γένηται, ³² ἵνα ἐν χαρᾷ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος θεοῦ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. ³³ ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

16

Amahano mazinda n'omusingo

¹ Mmuhunyire muyankirire kwinja mwâli wirhu Febe, murhumisi-kazi w'Ekleziya y'e Cencri. ² Mumuyankirire muli Nyakasane nk'oku binakwânîne abatagatifu, munamurhabâle oku ngasi kantu ankalagîrirakwo, bulya naye arhabîre bene wirhu banji, na ciru nani niene. ³ Mundamukize Priska n'Akwila, bo rhukola rhweshi muli Kristu Yezu; ⁴ ciru balinzig'itûbwa irhwe mpu lyo banciza; arhali nienene nkwanîne okubavuga omunkwa, ci n'Ekleziya z'âbarhengaga omu bapagani zoshi. ⁵ Mundamukize n'endeko y'abemêzi babugânana aha mwâbo. Mundamukize omwîra wâni Epeneto, ye ntûlo ntanzi Aziya yarhûlaga Kristu. ⁶ Mulamuse Mariya wammurhamîre kulya. ⁷ Mulamuse Androniko na Yuniya; bali ba bûko bwirhu, rhwânali omu mpamikwa rhweshi nabo; ziri ntumwa za kukengwa zanshokoleraga okuba baganda ba Kristu. ⁸ Mundamukize Ampliyato; aba muzigirwa wâni bwenêne muli Nyakasane. ⁹ Mundamukize owirhu Urbano rhukola rhweshi muli Kristu, n'omwîra wâni Staki. ¹⁰ Mulamuse Apeli; ayêrekîne oku anaba okuli muganda wa Kristu. Mulamuse ab'aha mw'Aristobulo boshi. ¹¹ Mundamukize Herodiyoni; aba wa bûko bwâni. Mulamuse ngasi boshi b'aha mwa Narsisi bali ba Nyakasane. ¹² Mulamuse Trifesa na Trifoza bakârhamira Nyakasane. Mulamuse Persida muzigirwa wâni; arhamîre bwenêne omu kukolera Nyakasane. ¹³ Mundamukize Rufo, ntôle ya Nyakasane; mundamukize n'omuzire wâge na nyâma. ¹⁴ Mulamuse Asinkrito, na Flegonti, na Hermesi, na Patroba, na Herma, na bene wirhu bali boshi. ¹⁵ Mulamuse Filologo na Yuliya, Nereyo na mwâli wâbo, na Olimpiya, n'abatagatifu boshi baba nabo. ¹⁶ Mulamusanye n'ehinunugurho hitagatifu. Ekleziya za Kristu zoshi zimmulamusize. ¹⁷ Mmuhunyire, bene wirhu, nti mucilange kwa bala bakâlonza okummushâbira n'okummusârhaza, n'obwo arhali ntyo kwo mwayigîrizibwe; abo mubayâke. ¹⁸ Bulya abantu ba bene abo barhakolera Nnawirhu Kristu; ci enda zabo;

kandi n'enderho zabo nnunu-nnunu n'ez'obulimirizi, banarhebe emi-rhima y'abarhabâmwo bulyâlya.
¹⁹ Neci, omwanzi gw'obumvi bwinyu gwalumîre hoshi; munsimîsize nani; ci kwônene nalonza mube benge omu minja na bahwinja omu bubî.
²⁰ Nyamuzinda w'omurhûla arhayimang'ivungunyula Shetani aha magulu ginyu. Enshokano ya Nnawirhu Yezu Kristu ebe ninyu!
²¹ Owirhu Timoteyo rhukola rhweshi ammulamusize bo na Luciyo, na Yasoni, na Sosipatro, b'omu bûko bwâni.
²² Nani mmulamusiye muli Nyakasane, nie Tersiyo nayandikaga agâla maruba.
²³ Gayo ompandîsa, nie n'Ekleziya yoshi, mpu asingi. Erasto, ye mubisi w'ebirugu by'ecishagala, bona mwene wirhu Kwarto, mpu mmulamuse. [²⁴ Enshokano ya Nnawirhu Yezu Kristu ebe ninyu mweshi! Amen!] Irenge kuli Nyamuzinda emyâka n'emyâka!]
²⁵ Ayagirwe Olya ogwêrhe obuhashe bw'okummuzibuhya omu Myanzi y'Akalembe nyigîriza n'omu bugo bwa Yezu Kristu, nk'oku bifulwîrwe mwa liryâ ihwe lyâlî lifulike amagana g'emyâka.
²⁶ Ci lero buno likola limanyîkîne, n'oku bulonza bwa Nnâmahanga oyôrha abâho emyâka n'emyâka, oku burhabâle bw'amandiko g'abalêbi, lyahisire omu mashanja goshi mpu balimanye, Iyo bashimba enjira y'obuyemêre.
²⁷ Kuli oyo Nyamuzinda, oba yêne mushinganyanya, irenge emyâka n'emyâka, Yezu Kristu orhumire! Amen!]

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ 16

Personal Greetings

¹Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὗσαν [καὶ] διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, ²ἵνα αὐτὴν προσ-δέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων καὶ παραστήτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρήζη πράγματι· καὶ γὰρ αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ.
³ Ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ⁴ οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, ⁵ καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητὸν μου, ὃς ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀσίας εἰς Χριστόν. ὁ ἀσπάσασθε Μαρίαν, ἣτις πολλὰ ἐκοτίασεν εἰς ὑμᾶς.
⁷ ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινες εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γέγοναν ἐν Χριστῷ.
⁸ ἀσπάσασθε Ἀμπλιᾶτον τὸν ἀγαπητὸν μου ἐν κυρίῳ.
⁹ ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητὸν μου.
¹⁰ ἀσπάσασθε Ἀπελλὴν τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου.
¹¹ ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα τὸν συγγενῆ μου. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ.
¹² ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε Περούδα τὴν ἀγαπητὴν, ἣτις πολλὰ ἐκοτίασεν ἐν κυρίῳ.
¹³ ἀσπάσασθε Ροῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ.
¹⁴ ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμῆν, Πατροβᾶν, Ἑρμᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς.
¹⁵ ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους.
¹⁶ Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι τοῦ Χριστοῦ.
¹⁷ Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνετε ἀπ' αὐτῶν.
¹⁸ οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσιν τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων.
¹⁹ ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο· ἐφ' ὑμῖν οὖν χαίρω, θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν.
²⁰ ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μεθ' ὑμῶν.
²¹ Ἀσπάζεται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου καὶ Λούκιος καὶ Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου.
²² ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ.
²³ ἀσπάζεται ὑμᾶς Γαῖος ὁ ξένος μου καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας. ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἑραστός ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως καὶ Κούαρτος ὁ ἀδελφός.
Doxology [²⁵ Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, ²⁶ φανερωθέντος δὲ νῦν διὰ τε γραφῶν προφητικῶν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, ²⁷ μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.]